SOLIDARITA

www.socsol.cz

cena 40 Kč solidární cena 60 Kč

20/117

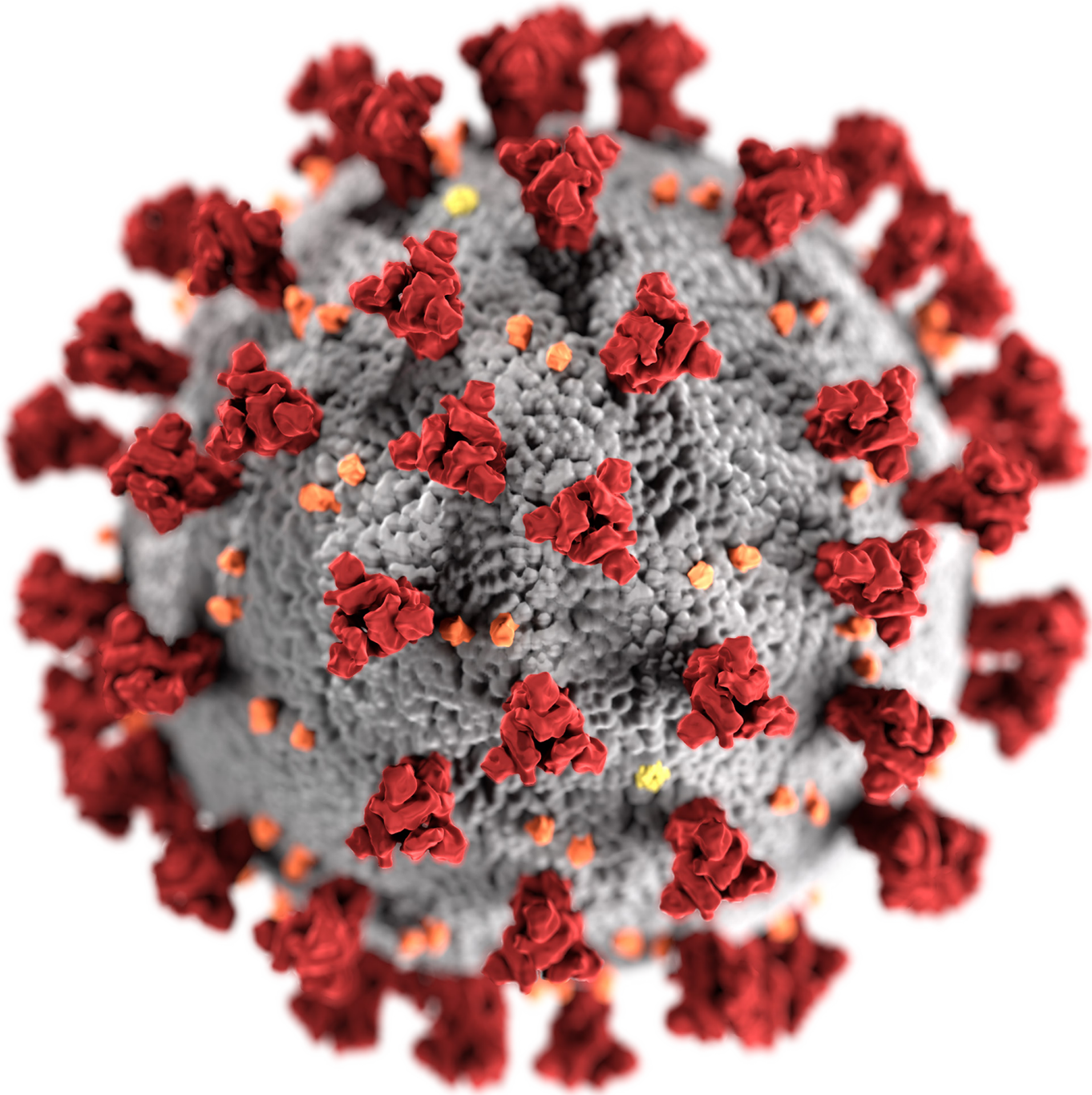

KORONOAVIRUS A KAPITALISMUS

4
JAN MÁJÍČEK:
VIRUS A KAPITALISMUS

6
MARTINA VEVERKOVÁ:
(A)SOCIÁLNÍ DEMOKRATKA

10
LEVICE: CHCEME BÝT
AKTIVISTICKOU STRANOU A
PŘEKONAT KAPITALISMUS

14
VÍTĚZSLAV LAMAČ
NEDOTKNUTELNOST RENTY

18
STANOVISKO MEZINÁRODNÍCH
SOCIALISTŮ (IST)
K PANDEMII KORONAVIRU

20
MARTIN MAKARA:
HOVÄDZIE ZA AUTÁ

28
MARTIN CHURAŇ:
LIBANON, ANEB DRUHÁ VLNA
ARABSKÉHO JARA

32
DIANA YOUNG:
SOUČASNÝ VÝZNAM
SAUDSKÉ ARÁBIE

36
MARINA GUEVARA:
V CO DOUFÁME V ARGENTINĚ?

38
GEORGE SOUVLIS:
MANOLIS GLEZOS - PARTYZÁN

40
VÍTĚZSLAV LAMAČ:
LOUKA

SOCSOL.CZ
SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA

SOLIDARITA
WWW.SOCSOL.CZ

„Soustavně číst – a tedy nejlépe i předplácet – časopis Solidarita má hned tři podstatné významy. Předně jde o normální okysličení mozku jiným pohledem na stejný svět, jenž takřka ve všech ostatních zdrojích zůstává zcela zabalen do totality cíleně selektovaných – většinou bezvýznamných – faktů a jednostranných výkladů. Solidarita do ničeho takového neupadá, naopak, je jedním z mála kroků vpřed mezi Skyllou manipulátorů shora a Charybdou neuspořádaných tlachů v digitálním vesmíru. Za druhé, se Solidaritou vstupujeme do světa určité levicové tradice, kterou kdysi charakterizovalo heslo „Ani Washington, ani Moskva, ale mezinárodní socialismus“, tedy tradice, které jde o „socialismus zdola“, o skutečnou demokracii. A konečně: četba a předplatné Solidarity je solidaritou s ní, s jejím přetrváním na „trhu“ tištěného slova. Solidaritou s těmi, kteří usilují o reálnou a přijatelnou změnu poměrů. A ovšem solidaritou jako takovou, solidaritou vůbec, tím, co dnes společnost nejvíc potřebuje.“
Martin Hekrdla, novinář

Milé čtenářky, milí čtenáři,
Solidarita s pořadovým číslem 117, kterou právě čtete, vychází za výjimečných okolností. Původně jsme proto chtěli vydat Solidaritu jen v pdf. Protože karanténa byla uvolněna, nakonec vydáváme i tištěné číslo. Kromě článku o pandemii, který napsal Jan Májíček, se můžete dočíst o tématech, která pro nás nejsou tak na vlastní kůži bezprostřední, ale nejsou proto méně důležitá. Z oblasti domácích se z pera Martiny Veverkové dočtete především o ministryni Maláčové – je však třeba brát v potaz, že článek je psán ještě před krizí. Dále zveřejňujeme hodně důležitý rozhovor s členy nové strany Levice, spolupředsedou Milanem Neubertem a tajemnicí Markétou Juřicovou. Ze zahraničních témat spatřil světla světa článek o nové vlně protestů v Libanonu od Martin Churaně, text o Saudské Arábii, který napsala Diana Young, která v této zemi dlouhodobě žila a konečně článek o Argentině z pera Mariny Guevary. Ve slovenštině si můžete přečíst článek od Martina Makary o dohodě MEFTA. Navíc zveřejňujeme recenzi knihy Louka od Víti Lamače a glosu o nájemném od téhož autora.
Inspirativní četbu přeje redakce Solidarity.

VIRUS A KAPITALISMUS

JAN MÁJÍČEK

Epidemie viru COVID-19 ukazuje, v jakém systému žijeme: Honba za ziskem už v souvislosti s aktuální pandemií stála desetitisíce životů po celém světě. Dalo se jí zabránit, kdyby ale nešlo více o peníze než o lidské životy. Levice a hnutí pracujících musí právě v době krize bojovat za ochranu lidí před nákazou, bezprostřední finanční pomoc a opatření k posílení demokratické kontroly.

Nového viru jsou plné zprávy, všude a každý den. Nelze se vyhnout číslům o nových nakažených, o nedostatku ochranných prostředků pro zdravotníky, pracovníky v obchodu, pečovatele a pečovatelky atd. V této každodenní záplavě nových a nových informací zaniká samotná podstata pandemie: totiž že soukromý zisk opět zvítězil nad lidskými životy.

Samozřejmě, nyní za všechno může virus a na první pohled můžeme nabýt dojmu, že rozsah současné krize nemá s naším ekonomickým systémem nic společného. Hospodářská krize, která už je nyní na horizontu, je přeci způsobena něčím, co nikdo nemohl vědět - říkají mezi řádky komentátoři, analytici a jiní mudrlanti. Jenže opak je pravdou. Finanční trhy se začaly hroutit, protože už dlouho byly ve špatném stavu.[1] Investoři lákali akcionáře na velké high-tech firmy, takže jste mohli koupit akcie Tesly za neuvěřitelných 1000 dolarů za akcii. Ale i když opustíme silně spekulativní oblast akciových trhů, vidíme, že už řadu let se globální ekonomická aktivita nemůže vymotat ze stagnace. Na to soustavně upozorňuje ekonom Michael Roberts, který na svém blogu říká, že „ještě dlouho předtím, než nás zasáhla pandemická krize, docházelo ve všech hlavních kapitalistických ekonomikách, ať už tzv. rozvinutých, nebo těch z globálního jihu, ke zpomalování a někde dokonce ke smršťování, co se hospodářského výsledku a investic týká. Ostatní země se k tomuto stavu blíží."[2] COVID-19 byl jen poslední kapkou, která spustila lavinu.

Jenže k rozsáhlým ztrátám na lidských životech vůbec nemuselo dojít. V únoru 2018, tedy před dvěma lety, vydala Světová zdravotnická organizace (WHO) zprávu (WHO), že mezi priority ve výzkumu a prevenci chorob by se měla kromě SARS, viru zika nebo eboly zařadit také tzv. nemoc X.[3] Toto onemocnění mělo být způsobeno novým patogenem, který dosud není přítomen v lidské populaci. Nemoc X měla mít s největší pravděpodobností kořeny v říši zvířat a objevit se tam, kde hospodářský rozvoj k sobě tlačí lidi a divoká zvířata. Nemoc X bude, podle zprávy, z počátku zaměňována za jiné choroby a rozšíří se tak tiše a nenápadně. Díky obrovskému propojení skrze turismus a mezinárodní obchod zasáhne nemoc řadu zemí a překoná snahy o zamezení šíření. Nemoc x bude mít vyšší smrtnost než sezónní chřipky, ale bude se šířit stejně snadno. Otřese finančními trhy dříve, než dosáhne stavu pandemie. Jinými slovy, v roce 2018 popsali vědci z WHO to, čemu čelíme v dnešní krizi způsobené virem COVID-19.

Socialista a evoluční biolog Rob Wallace, autor knihy Big Farms Make Big Flu: Dispatches on Infectious Disease (Velké farmy plodí velké chřipky: Zpráva o infekčních nemocech)[4] popisuje, jak kapitalistický způsob produkce potravin, zejména velkofarmy a masový chov zvířat, přispívá ke vzniku nových mutací nemocí, které se poté epidemiologové snaží zastavit. Podle zkušeností, které dosud máme, je podle Wallace naprosto iracionální věřit v nové formy vakcinace, protože chřipka má neobvykle silnou tendenci překonávat kategorizační hranice a patogeny pravidelně užívají procesy získané na jedné úrovni biokulturní organizace k vyřešení problémů, kterým čelí na úrovních jiných, včetně těch molekulárních.[5] Proto jsou pokusy o řešení v podobě genetických úprav jen doháněním pravděpodobně nedohnatelného, protože rychlost mutací a množství variant je téměř nekonečná. Změna musí přijít ve způsobu produkce potravin a obecně vztahu přírody a hospodářství.

Tak jsou ebola, SARS, MERS a nyní COVID-19 bezprostředně spojeny s kapitalistickým výrobním způsobem a začínají přenosem nemoci ze zvířete na člověka. Šance, že se tak stane, se zvyšuje s tím, jak se stále více dostáváme do kontaktu s divokou přírodou, a jak jsou divoká zvířata přivážena do velkých městských center. Dosud nevídaný rozvoj cest, odlesňování, mýcení a zemědělství, spolu s globalizovaným obchodem a cestovním ruchem nás činí vysoce zranitelnými tváří v tvář patogenům jako je koronavirus.

ŠPATNÁ VLÁDNÍ OPATŘENÍ

Asi nemá cenu zdůrazňovat, že vládní opatření přišla pozdě a byla a

1 https://www.ft.com/content/657b9f00-646b-11ea-b3f-3-fe4680ea68b5

2 https://thenextrecession.wordpress.com/2020/03/15/it-was-the-virus-that-did-it/

3 https://edition.cnn.com/2018/03/12/health/disease-x-blueprint-who/index.html

4 https://monthlyreview.org/product/big_farms_make_big_flu/

5 https://climateandcapitalism.com/2020/01/29/coronavirus-a-deadly-result/

jsou činěna opožděně a nesystematicky, navíc s důrazem nikoli na ochranu lidských životů, ale zachování co největší části výroby v provozu navzdory tomu, že tím bylo ohroženo tisíce lidských životů. K zásadnímu omezení došlo až 12. března 2020 vyhlášením nouzového stavu a až o téměř 14 dní později s uzavíráním velkých provozů jako je Škoda Auto nebo TPCA (17. a 18. března 2020). Jiné provozy ale dále fungují a to i přes to, že pracující v nich nemají řádné ochranné pomůcky. Příkladem je jihlavský závod Bosh. Jeho pracovnice Eva Nováková popsala situaci takto: „Stav nouze v Boschi, den 13. Dostali jsme roušky (každý 1)... Od včerejška jedou o hodinu kratší směny a častější přestávky. S rouškou a v rukavicích je to na dílně peklo."[6]

„Choďte do práce," vyzýval premiér Andrej Babiš všechny občany, a zároveň jeho vláda každým dnem více a více zpřísňovala opatření, která v sobě zahrnovala uzavření hranic, zákaz cestování, zákaz shromažďování a zároveň se rozhodla zachránit akumulaci kapitálu: umožnila výhodné půjčky podnikatelům a částečné převzetí nákladů na pracovní sílu státem, tedy zavedla příspěvky na platy. Sám nynější šéf Ústředního krizového štábu Roman Prymula ještě 24. března 2020 prohlásil, že „my bychom mohli epidemii zastavit, ale za cenu velmi nákladných ekonomických opatření."[7] Problematický je přístup vlády z několika důvodů: Zaprvé očividně nezvládla včasné zajištění ochranných pomůcek pro lékaře, hasiče, pracovníky sociálních služeb, obchodu a další klíčové profese pro ochranu lidských životů a základní fungování společnosti. Ať už to bylo kvůli podcenění rizik, nebo neschopností zajistit objednávku, bylo to fatální selhání, které dodnes není vyřešeno a v mnoha oborech řeší situaci jen doma ušité látkové roušky.

Navíc ona první podpůrná ekonomická opatření pro OSVČ a malé a střední firmy, které stát realizuje přes Českomoravskou rozvojovou a záruční banku, jdou přesně podle logiky neoliberalismu. První program COVID I měla spravovat banka sama, ale protože se do něj přihlásilo najednou příliš mnoho zájemců (přes 3200), tak byl program rychle uzavřen. Navíc žadatelé o tuto bezúročnou půjčku měli povinnost připravit projekt, který bude dále vyhodnocován. Když proti tomuto byrokratickému řešení protestovali, přišel stát s tím, že nyní v rámci programu COVID II nabídne nikoli půjčky, ale záruky, které poskytne komerčním bankám za půjčky, které si od nich drobní podnikatelé vezmou. Banky jsou tedy v klidu, protože i na krizi vydělají a možná se nechají přemluvit k odložení splátek za hypotéky a jiné půjčky.

Stejně tak se vláda neobtěžovala se zajištěním nejzranitelnější skupiny obyvatelstva: seniorů a lidí se závažnými onemocněními, kterým by nařídila preventivní sociální izolaci, ale zajistila by jim veškerou pomoc spojenou s nákupy potravin, výpomoci v domácnosti, léků atd. Tento krok měl být doprovázen masivním plošným testováním, aby bylo v co nejkratším čase zjevné, kdo už je nakažený, a mohl by zůstat bezodkladně v karanténě. Bohužel v době psaní tohoto článku stále platí, že na výsledky čekají lidé, kteří mají příznaky nákazy, i týden.[8] Do té doby se mohou buď chovat extrémně zodpovědně a zůstat pro jistotu doma, nebo mohou či musí do práce,

6 https://www.facebook.com/eva.adams.1840/posts/10157819215696885

7 https://www.lidovky.cz/domov/prymula-zdravotnici-by-mohli-mit-karantenu-jen-deset-dni.A200324_091038_ln_domov_ele

8 https://zpravy.aktualne.cz/domaci/testovani-testovani-testovani/r~cbf141906d1711eaa6f6ac1f6b220ee8/

kde nevědomky nakazí další lidi. Kombinace plošného testování a ochrany nejzranitelnějších by znamenala rychlé podchycení epidemie - jenže jako už tolikrát v tomto případě, nikdo se na ni nepřipravoval a nikdo nezjišťoval zkušenosti jiných zemí.

Neodkladným opatřením, které ale stále není dostatečné, musí být zajištění ochrany všem sociálním pracovníkům a otevření nouzových ubytovacích prostor pro lidi bez domova. Právě oni jsou po seniorech další nejohroženější skupinou, protože často trpí i dlouhodobými nemocemi spojenými s pobytem na ulici. Se skokovým úbytkem turistů zůstalo jen v Praze několik tisíc volných bytů a někteří makléři očekávají pokles nájmů až o 20%.[9] O tom se bohužel dá velmi dobře pochybovat vzhledem k tomu, že velká část nově postavených bytů byla tzv. na investici, tedy jako způsob zhodnocování peněz. Nově uvolněné prostory by mohly sloužit nejen jako prevence před dalším šířením koronaviru mezi lidmi bez domova, ale vůbec jako vyřešení otázky bezdomovectví. Zbylé byty by mohly sloužit k rozšíření (a v někde znovuvybudování) bytového fondu jednotlivých měst či městských částí.

V návaznosti na uzavření škol a později i školek měla vláda přijít s garancí 100% mzdy všem, kteří se o děti budou starat. Po vyhlášení nouzového stavu pak měla také garantovat 100% mzdy pro všechny, kterým by hrozilo snížení mezd z důvodů karantény, nebo omezené poptávce po jejich službách. Pracující v provozech, které byly uzavřeny z nařízení vlády, dostanou 100% mzdy, u těch ostatních to zatím vypadá jen na 60%, což je pro mnoho lidí stejně likvidační. Jak ukazují nedávné výzkumy[10], máme zde až ¼ obyvatel, kteří vydrží stěží měsíc. K tomu stačí připočítat ty, kteří nemohou pracovat a byli v režimu OSVČ a ohroženy mohou být statisíce lidí.

V neposlední řadě by pak měla vláda zasáhnout proti exekutorům a zastavit vymáhání exekucí. Ať už by tak učinila dohodou s exekutory, nebo ještě lépe tím, že by tento parazitický způsob podnikání úplně zakázala. Konec konců Exekutorská komora ČR si o nějakou formu účasti sama řekla, když na svém twitterovém účtu vyhlásila mezi exekutory sbírku na postižené koronavirem. Sama Komora do ní vloží 100 000 Kč,[11] což není ani celý měsíční mediánový zisk exekutora z roku 2016.[12] Stejně tak by mělo být odloženo splácení hypoték a půjček, a to nejméně na rok, aby se lidé nedostávali do dluhové pasti. To jsou bezprostřední opatření, které ale vláda neučinila, a bohužel zdá se ani neučiní.

ČESKÉ ZDRAVOTNICTVÍ

Největším bolavým místem ale zůstává české zdravotnictví. To už před pandemií trpělo akutním nedostatkem prostředků a zejména ošetřujících sester. Ty jsou v průměru nuceny starat se každá o 30 pacientů, někdy i daleko více. Stejně tak jsou nesmyslné výroky ministra zdravotnictví Adama Vojtěcha (ANO), že sestry berou 43 000 Kč.[13] Ta částka vypadá na první pohled solidně, ale nesmíme zapomínat, že jde zaprvé o částku hrubou a jsou v ní zahrnuty přesčasy, práce v noci a o víkendech a platí jen pro státní nemocnice.

Financování zdravotnického systému v ČR je dlouhodobě pod průměrem EU. Jak ukazuje studie Českého statistického úřadu, situace se příliš nejlepší: „Zatímco v absolutních hodnotách každoročně výdaje na zdravotní péči v Česku rostou, v případě jejich podílu na hrubém domácím produktu (HDP) došlo po letech stagnace, kdy se tento poměrový ukazatel pohyboval kolem hodnoty 8,4 % HDP, v roce 2014 poprvé k meziročnímu poklesu z 8,41 % na 8,08 %. Klesající trend pokračoval i v dalších letech, a to až do roku 2016, kdy výdaje na zdravotní péči ve vztahu k HDP dosáhly 7,58 %. V těchto letech tak výdaje na zdravotní péči rostly pomalejším tempem, než rostla celá česká ekonomika. V posledních dvou letech výdaje na zdravotní péči rostou rychleji než HDP. V roce 2018 meziročně vzrostly o 0,4 procentního bodu a po třech letech tak opět překonaly hranici podílu 8 % na HDP."[14] Průměr EU je okolo 10% a nejde samozřejmě jen o výši plateb, ale celou strukturu systému, ve kterém by měla existovat síť krajských nemocnic a ambulantních zařízení, která by garantovala dostupnou a vysoce kvalitní péči pro všechny. Musel by se také zvýšit dohled státu nad nákupem materiálů, vybavení a léčiv, který by se u strategických nákupů dělal centrálně. V systému by měla existovat jen jedna zdravotní pojišťovna, která by zajišťovala platby za výkony a měla by přísně zakázáno vyvádět přebytky mimo zdravotní systém.

PŘEŽIJÍ JEN SILNÍ

Krize a debata o možných opatřeních ukázala opět, jak výrazně doprava je posunuta česká debata a jak je naprosto v pořádku vést starý dobrý třídní boj proti chudým a ještě to považovat za něco, co je morálně správné. Že je to přehnané? Stačí se podívat na vyjádření předsedy Hospodářské komory Vladimíra Dlouhého: „Výzvu OS KOVO považuji za velmi nešťastnou. Nabádat manažery, aby se vzdali odměn, a společnosti, aby se vzdaly zisků, pro ochranu zdraví a života zaměstnanců, je nevkusně populistické a na hraně zdravého rozumu."[15] Ještě dál šli ve svém "uvažování" bývalí guvernéři ČNB Zdeněk Tůma a Mojmír Hampl. Ti se v Hospodářských novinách ptají, zda máme na to zachraňovat životy za každou cenu.? Ve svém vážně míněném sloupku pak přepočítávají cenu lidského života, který je zachráněný v boji s koronavirem proti hospodářským nákladům. A co jim vychází? Je to moc drahé. A při chřipce se také nevyhlašuje stav nouze, i když každý rok na ni umře přibližně 3000 lidí.

Nechme stranou vůbec tu absurditu, že můžeme uvažovat o vyčíslení lidského života. Ano, každý systém má svoje limity, a to jediné, co v článku má smysl, je závěrečná otázka, která se ptá vlády, za jakých podmínek restrikce uvolní (tedy hospodářské restrikce, protože o svobodu shromažďování a cestování nejde, to je jen bonus ke kapitalismu). Autoři však úplně pomíjejí skutečnost, že na chřipku existuje

9 https://www.e15.cz/byznys/reality-a-stavebnictvi/byznys-s-pronajmy-bytu-pres-airbnb-se-zhroutil-makleri-cekaji-pokles-najmu-1367963

10 https://www.novinky.cz/finance/clanek/ctvrtine-cechu-by-pri-ztrate-zamestnani-uspory-stacily-jen-na-mesic-349018

11 https://twitter.com/exekutori_cr/status/1239843538709381125

12 https://ekonom.ihned.cz/c1-65289630-pelikan-hodla-snizit-odmeny-exekutorum-o-tretinu-zpomali-se-tim-nase-prace-a-odnesou-to-matky-i-zivnostnici-namitaji

13 https://www.e15.cz/domaci/vojtech-platy-v-ceskem-zdravotnictvi-uz-se-vyrovnaly-prumeru-eu-vzrostly-o-desitky-procent-1358631

14 https://www.czso.cz/documents/10180/122362658/26000520.pdf/ce8cd21a-9317-4b04-8e5d-441be5ea0c8b?version=1.1

15 https://twitter.com/VladimirDlouhy/status/1241818673553248264

tzv. kolektivní imunita, tedy že každý z nás nějakou už ve svém životě prodělal, takže ona smrtnost je násobně nižší, než u koronaviru. Na ten není ani kolektivní imunita, ani žádné očkování. Pokud by se tedy k ochraně zdraví nepřistoupilo tím, že se omezí hospodářská aktivita a koncentrace lidí, tak by následky mohly být katastrofální, jak vidíme v Itálii.

Úvaha Dlouhého a Tůmy s Hamplem nás mají umravnit a říci nám, že ne všichni si zkrátka zasloužíme zachránit. Obdobně mluvil i britský premiér Boris Johnson, když říkal, že musí upřímně říct britskému lidu, že mnozí přijdou o své příbuzné. S takovou logikou se ale nemůžeme smířit. Nemůžeme nikdy přistoupit na to, že lidský život se dá měřit přírůstkem, nebo úbytkem HDP. Už jen proto, že všeobecná zdravotní péče slouží většině populace. Ono pověstné 1% nejbohatších si vždycky dovede zaplatit zvláštní zacházení a péči, která je jim poskytnuta. Pro nás ostatní existuje jen jediné řešení a to je vzájemná solidarita a podpora.

ŠOKOVÁ DOKTRÍNA PROTI KLIMATU

Jenže nejde jen o protofašistické vážení života na miskách ekonomického výkonu. Další oblastí, kde pandemie koronaviru odhaluje skutečné úmysly, je hospodářská politika. Ministr dopravy a průmyslu a obchodu Karel Havlíček (ANO) jako by četl knihu alterglobalistky Naomi Klein Šoková doktrína. Kleinová v ní dokládá, že neoliberální vládnutí vhodně doplňuje šok. Nějaký výjimečný stav, který znejistí a otřese společností, která následně bude ráda za jasné, hmatatelné a důrazně prosazené opatření. Kleinová k tomu píše: „Přesně tak funguje šoková doktrína: prvotní katastrofa - převrat, teroristický útok, kolaps trhu, válka, tsunami, hurikán - uvede obyvatelstvo do stavu kolektivního šoku. Padající bomby, teroristické útoky a burácející vichr pomáhají zpracovat celé společnosti, podobně jako ohlušující hudba a rány v mučírně zpracovávají vězně. Stejně jako terorizovaný vězeň prozradí jména svých kumpánů a zřekne se své víry, šokované národy se často vzdají věcí, které by jinak bránily zuby nehty."[16]

V souvislosti s hospodářskými opatřeními vyhlásil ministr Havlíček konec snahám o zabránění alespoň té největší klimatické krizi: „Natvrdo říkám, že musíme přestat myslet na ambici naplňování green dealu, tedy zeleného údělu, a zdroje, které na něj chce Evropská komise poskytnout. Vraťme se všichni zpátky na zem a opusťme představy, které stejně nebyly naplnitelné. My to budeme dělat naprosto brutálně a nebudeme Evropské komisi ustupovat."[17] Plán Evropské komise, Zelený úděl, stojí na principu ozeleňování kapitalismu. To nefunguje, protože je to příliš pomalé. Velké ropné společnosti sice plánují přechod, ale budou se držet produkce ropy tak dlouho, dokud to bude ziskové. Na druhé straně EU ani jednotlivé vlády nejsou ochotny zavést uhlíkovou daň tak vysokou, aby to firmy nutilo k "ozelenění". Místo toho se platí v zásadě drobné za emisní povolenky. Ochrana klimatu se tak skládá jen z velkých slibů bez lhůt a sankcí jako je tomu u Pařížské deklarace (COP21), nebo z drobného šetrnějšího zacházení se zdroji či recyklací. Oboje má ale příliš malý vliv na vypouštěné emise CO2.

Jenže ani tento přístup "v mezích normálu" není pro Havlíčka a starý fosilní průmysl, kterému naslouchá, dost dobrý. Naopak, teď je možné se vymluvit na koronavirus. Veřejnost, vděčná za záchranu, to pochopí, a všichni ostatní budou umlčeni křikem, že chtějí nezaměstnanost výměnou za nějaké abstraktní cíle uhlíkové neutrality.

Tento cynický pohled má v sobě racionální jádro, kterému je potřeba vzdorovat. Jedním z návrhů je Zelený nový úděl pro Evropu, který představilo před časem hnutí DiEM25. Ten se snaží spojit hospodářský rozvoj a klimatickou ochranu a nově také přechod k postkapitalistické ekonomice. Zejména poslední část pilíře bude důležitá. Pokud totiž ekonomickou aktivitu lidí nepodřídíme logice naplňování lidských potřeb, místo logiky zisku, nemůžeme se sociální a ekologické katastrofě vyhnout.

SOLIDARITA S PRACUJÍCÍMI

Koronavirová epidemie ukázala ještě jednu věc. Obrovskou vlnu lidské solidarity jak lokálně, tak mezinárodně. Bamberští obyvatelé sídliště nazpívali pro Italy uzavřené v karanténě partyzánskou píseň Bella Ciao. Lidé šijí roušky, nabízejí je neznámým lidem nebo dávají na sběrná místa na radnicích. Provozovatelé vietnamských večerek nabízejí kávu a čaj zdarma pro hasiče a zdravotníky, jinde vaří zdarma nebo za náklady pro ty, co to potřebují. Fungují příspěvky na obědy pro samoživitele. Všechny tyto iniciativy vznikají zdola, nebo na základě organizací sociální podnikání. Je to nadějná, i když stále nedostatečná alternativa k neschopné vládě.

Na druhou stranu nouzový stav a velké množství nuceného pobytu doma znamená pro pracující oslabení toho zásadního, co mají: kolektivní síly. Kolektivní síla vychází ze vzájemné solidarity na pracovišti. Jenže pokud nejsou společně na pracovišti, jakou mají sílu?

Na jedné straně dnes vidíme např. v Itálii obranné stávky proti tomu, aby byli lidé nuceni zůstávat v práci. To je určitě správně a je potřeba podporovat tyto iniciativy. Podobné kroky by koneckonců měli přijmout i v podnicích v ČR, pokud se tamní pracující cítí ohroženi. V těch oborech, kde dočasně neexistuje žádná, nebo velice malá poptávka (letecká osobní přeprava, pohostinství, cestovní ruch), jsou pracující naopak ohroženi ztrátou svojí vyjednávací síly.

Pak jsou tu samozřejmě oblasti, kde poptávka roste. Těmi oblastmi, které jsou nabíledni, jsou pečovatelství, úklid, skladové práce, doručovatelské služby, produkce hygienických potřeb, respirátorů atd. Ačkoli je riziko nákazy vysoké, některé firmy nabírají nové zaměstnance. To dává pracujícím v těchto oborech dokonalou příležitost zlepšit svoje podmínky a zvýšit svoji vyjednávací sílu. Riskují však to, že budou obviněni z toho, že zneužívají krize ve svůj prospěch. Majitelé firem se určitě rádi postarají o to, aby se všichni dozvěděli o hamižných zaměstnancích, kteří chtějí přidat, či zvýšit bezpečnost práce na úkor ostatních - a ještě v době krize!

Krize, jako je ta aktuální, a krize, jako bude pravděpodobně ta ekonomická, která nás čeká, jsou pro levici a hnutí pracujících velkou výzvou, zda dovedou posílit svou pozici. Proti nám stojí zastánci starých pořádků i konzervativní reakcionáři, a obě skupiny budou chtít prosadit právě svou představu o tom, jak by měl svět po koronaviru vypadat. Neměli bychom se proto ostýchat ani dnes mluvit o tom, že řešením kapitalistické krize je jen překonání systému, který ji produkuje.

16 Klein, N.: Šoková doktrína, str. 22, Argo/Dokořán, Praha 2010

17 https://www.denik.cz/z_domova/havlicek-koronavirus-rozhovor-20200316.html

(A)SOCIÁLNÍ DEMOKRATKA

V uplynulém roce a půl jsme se na stránkách Solidarity několikrát věnovali politice Jany Maláčové a úspěchům a neúspěchům ČSSD, která se rozhodla vstoupit do vlády s Andrejem Babišem a dle vyjádření některých představitelů „tlačit vládu doleva".

MARTINA VEVERKOVÁ

Jana Maláčová skýtala původně v marasmu ostatních čelních představitelů naději svými progresivními názory a vervou, s níž své návrhy prosazovala. Pravicová „kritika" jejích návrhů brzy našla svůj výraz v přezdívce Jany Maláčové „Venezuela", která měla vyjadřovat, že „rozhazovačná" sociální politika nás může dovést na pokraj státního bankrotu. Jana Maláčová tehdy odvážně mluvila i o nových daňových nástrojích, jako jsou sektorové daně, které mohou být zdrojem potřebných příjmů státního rozpočtu.

Dnes je však „všechno jinak". Podařilo se sice například dvojité zvýšení důchodů, zvýšení příspěvku na péči a po dlouhém, a až absurdně překombinovaném vyjednávání, i zvýšení rodičovského příspěvku. Za zmínku stojí i zrušení karenční doby a pravidelné navyšování minimální mzdy, byť v mezinárodním srovnání patří stále k nejnižším.Před několika měsíci však začalo MPSV přicházet s návrhy, které absolutně nezapadají do politického směru, který Jana Maláčová reprezentuje.

PŘÍDAVEK NA BYDLENÍ

V červnu „unikl" z MPSV návrh zákona o přídavku na bydlení, který obsahoval řadu až neuvěřitelných parametrů. Po rychle svolané tiskové konferenci před budovou ministerstva, kde návrh kritizovali odborníci a aktivisté za sociální bydlení, ministryně prohlásila, že se jednalo jen o materiál pracovní a realizace takového opatření není jejím záměrem.

To však podle všeho nebyla pravda, protože hned po létě začala Jana Maláčová stejný zákon opět prosazovat. Návrh počítá se zrušením obou stávajících dávek na bydlení (příspěvku a doplatku na bydlení) a jejich nahrazením „přídavkem na bydlení", jehož získání se však podmiňuje velmi přísnými, až šikanózními podmínkami. Příkladem může být stvrzování obyvatelnosti bytu a možnost odejmutí dávky, pokud se ukáže, že byt je ve skutečnosti „neobyvatelný", posuzování snahy příjemce zvýšit příjem vlastní prací, prokázání platby za bydlení za poslední tři měsíce, trvalé bydliště v bytě a také reálné obývání bytu, stejně tak jako nevlastnění jiné nemovitosti. Oproti původním slibům, že normativy (podle nichž se určuje maximální výše dávky) budou nově nastaveny realističtěji, mají být nastaveny podle desetiny nejnižších nájmů v dané obci, tedy hluboko pod obvyklými cenami. Ministerstvo plánuje i možnost pobírat dávku nejen ve vlastnickém nebo nájemním vztahu, ale také v podnájmu a dalších právních titulech, což je asi jediné pozitivum, problém však je, že v těchto případech dotyčný těžko splní podmínku trvalého bydliště na dané adrese.

I když tyto podmínky znějí na první pohled logicky, ve skutečnosti jde o velmi destruktivní myšlenky. Nová dávka má v sobě kombinovat principy obou stávajících dávek, což ji de facto činí mnohem méně dostupnou a stanovuje ponižující podmínky pro lidi, kteří dnes čerpají příspěvek na bydlení za běžných podmínek. Příspěvek na bydlení, jako dávku státní sociální podpory, dnes pobírají hlavně důchodci a rodiny s jedním živitelem. Kritériem je, že dotyčná domácnost vynakládá za bydlení více než 30 %, v Praze 35 %, svých příjmů, a náklady na bydlení nepřekračují tzv. normativní náklady na bydlení. Nárok se přitom dokládá zpětně za čtvrtletí. Nárok mají však jen ti, kdo danou nemovitost vlastní, nebo mají nájemní smlouvu. Oproti tomu doplatek na bydlení je určený pro lidi v naprosté nouzi, pro níž je oficiální právní termín „hmotná nouze", a na základě toho na něj původně nebylo kladeno příliš mnoho dalších omezení, jako u příspěvku na bydlení, a je vyplácen každý měsíc. Vzájemná kombinace principů obou dávek v podstatě znamená, že nově vzniklý typ podpory bude v posledku horší pro všechny skupiny potenciálních příjemců – některým bude nová dávka nedostupná zcela, jiní budou muset překonat množství byrokratických, ponižujících a odrazujících bariér.

Skutečný majstrštyk tohoto návrhu je pak odejmutí dávky rodině, kde dítě zamešká více než 100 hodin školní docházky bez omluvenky od lékaře. Proč majstrštyk? Toto pravidlo, které nám říká „ti, kdo berou dávky, neposílají děti do školy" si v ničem nezadá třeba s návrhem ODS, aby se dávky hmotné nouze odnímaly těm, kdo spáchají tři přestupky. Jana Maláčová tento princip zdůvodňuje tím, že chce takto přes dávky vyřešit záškoláctví, a otevřeně přiznala, že se jedná o tlak a represi (kterou prý chce donutit k činům Ministerstvo školství). Výsledkem je, že návrh jako příliš ostrý označila i Markéta Pekarová Adamová, předsedkyně TOP 09 a tedy stranická kolegyně člověka, který je dlouhodobě vnímán jako nejasociálnější ministr práce a

sociálních věcí, jakého jsme v naší zemi měli, Jaromíra Drábka.

OD PROGRESIVITY K PRÁZDNÝM ŘEČÍM

Je těžké nevidět rozdíl mezi Janou Maláčovou, která do úřadu čerstvě nastoupila, a Janou Maláčovou dnes, která zvláště osciluje mezi polohami „dělám to pro vás“ a „posvítíme si na to“. Z původních velkých nadějí zbylo málo – o zákonu o dostupném nebo sociálním bydlení už se ani nemluví. Nepřichází žádné strukturální zlepšení sociálního systému, naopak pokračuje nedůstojné handrkování o financích na sociální služby či parametrech rodičovského příspěvku. Jak ukázaly nedávné reportáže v pořadu 168 hodin, Úřad práce se v podstatě proměnil v instituci, která má za úkol chudým a nezaměstnaným pomáhat co nejméně.

Důležitým tématem jsou dnes také „spravedlivé důchody“, které mají přinést odstranění nespravedlností důchodového systému a důstojné penze. Nyní se počítá např. s principy nezvyšování věku odchodu do důchodu a předčasnými důchody pro fyzicky náročné profese a také započítání let péče o děti podle předchozí nebo průměrné mzdy. Nepotěší ale, že hned druhým “vyvráceným mýtem” o této důchodové reformě na Facebooku ministryně je, že „nárok na starobní důchod budou mít všichni, i ti kdo nepracovali“, doplněný o komentář, že kritériem bude nadále důchodový věk a 35 odpracovaných let, a myšlenku, že „penze má být zasloužená“. Co je za problém? Stačí, když někdo kvůli dlouhodobé nezaměstnanosti odpracuje o pár let méně, a nedostane důchod ani za tu část, kterou skutečně odpracoval. Ba co hůř, je potřeba si uvědomit, že tento případ, nesplnění kritérií, který dříve nebyl příliš častý, bude do budoucna výrazně větším problémem, a to kvůli lidem, které srazily na kolena exekuce, a tak se na dlouhá léta ocitli mimo systém – ať už jako pracující na černo, „na dávkách“, nebo rovnou na ulici. A není pravda, že by stát tímto způsobem ušetřil – senioři bez prostředků mají samozřejmě právo žádat o nepojistné sociální dávky (zejm. hmotné nouze) – přístup k těmto prostředkům je však daleko komplikovanější, a tedy nákladnější, než běžné pravidelné vyplácení důchodů.

V zemi s nejnižší mírou nezaměstnanosti v Evropské unii také až překvapivě žijí mýty o množství lidí, kteří si z nezaměstnaneckého života na dávkách udělali „pohodlný životní styl“. Není to ale zas tak neobvyklé – zkušenosti ukazují, že v zemích s velmi nízkou mírou nezaměstnanosti je dlouhodobá nezaměstnanost spojena s výraznější stigmatizací. Záhadou však zůstává, proč na tento pohled na věc přistupuje progresivní levicová politička, která slibuje, že si na dotyčné „posvítí“, pod heslem, že všichni zdraví lidé mají pracovat. To je politika z jiného století, než tohoto, kdy se zároveň, jak ministryně také často zdůrazňuje, musíme zamýšlet nad budoucností práce v kontextu strukturálních změn spojených s průmyslem 4.0. Již dnes se aplikují drakonicky přísná pravidla pro vyřazování z evidence uchazečů o zaměstnání při nedostavení se na schůzku v řádném termínu (tzn. i pozdní příchod), při včasném neohlášení pracovní neschopnosti nebo „maření zprostředkování zaměstnání“. Na příklady absurdně přísně vykládaných pravidel upozorňovala i končící ombudsmanka Anna Šabatová. V nových návrzích na novelu zákona o zaměstnanosti najdeme i podpůrné prvky, jako pracovní místa pro zvlášť znevýhodněné osoby, příspěvek na zapracování a odborné vzdělávání v práci a také příspěvek zaměstnavateli na řešení specifických znevýhodnění – to všechno ale může pomoci, pouze pokud na aktivní politiku zaměstnanosti bude vyčleněn dostatek peněz (prostředky se ale naopak každoročně snižují), zásadní roli hraje také schválení zákona o sociálním podnikání, který přes rok stojí v legislativním procesu.

PROČ TO VŠECHNO?

Začátkem roku zveřejnil Matěj Hollan, bývalý náměstek brněnského primátora za Žít Brno, na Facebooku post, v němž promluvil o tom, co mu měla Jana Maláčová říct během pracovní schůzky na ministerstvu. Jeho nejzásadnější částí byly tyto odstavce:

„Zákon o sociálním bydlení nebude, protože premiér Babiš řekl, že leda přes jeho mrtvolu“. Diskuze byla zbytečná, odmítá na tom zákoně cokoliv dělat, protože slovo premiéra je pro ni nepřekročitelné. Dobře, tak tenhle potřebný zákon nebude, ale proč tedy řešit dávky, když ty jsou dnes to jediné, co ty lidi nějak drží nad vodou.

„Potřebuju být tvrdá na chudé, protože to přinese politické body, musíme jako sociální demokracie jít za našim elektorátem.“ Ale paní ministryně, proti tomu – přece – bude muset bojovat nevládní sektor. Proti tomu musí vystoupit zástupci sociálních služeb. My o ty lidi pečujeme, už dnes jsou podmínky k tomu, aby se lidi na okraji dařilo vracet zpátky do společnosti, nic moc, tímto chystaným sloučením dávek to ještě poškodíte. My budeme muset hlasitě vystupovat proti…

„MÝM CÍLEM JE, ABY PROTI MNĚ PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ A ČLOVĚK V TÍSNI BOJOVALI. TO MĚ BUDE POSILOVAT.“

Zda jsou tato slova pravdivá, bohužel, nebo naštěstí, pravděpodobně nikdy nezjistíme. Jana Maláčová výroky nechtěla komentovat s tím, že Hollan je lhář.

Pravdou je bohužel to, že reálná sociální politika, kterou vidíme, této filosofii odpovídá. Dělí občany na chudé, kterým je třeba pomoci, a ještě chudší, na které naopak potřeba přísnost. První praktickou chybou této politiky je, že s vaničkou vylívá i dítě, když se opomíjí, že podporu v bydlení a v nezaměstnanosti může potřebovat opravdu každý, tím více polovina populace s nižšími příjmy, která by zároveň měla být přirozeným elektorátem sociální demokracie. Tito lidé budou v budoucnu určitě nadšeni, až se při žádání o běžné způsoby podpory při ztrátě práce nebo zdražení bydlení setkají s nekonečnou byrokracií a šikanózními postupy úředníků.

Ještě horší jsou však politické důsledky – prvořadým úkolem progresivního levicového politika je lidi spojovat a obracet jejich pozornost ke skutečným problémům, nikoli chopit se těch nejnebezpečnějších falešných představ o chudých a udělat z nich vějičku své politiky. Jinými slovy, musí veřejné mínění utvářet, nikoli se jím nechat vláčet – to je samozřejmě výzva, ale kdo jiný k tomu má lepší příležitost, než ministryně práce a sociálních věcí. Pokud je tedy toto finální podoba strategie ČSSD v Babišově vládě, nesehrají v ní významnější úlohu, než užitečného idiota, který místo toho, aby „tlačil vládu doleva“ dělá opatření, která by člověk čekal spíše od hnutí ANO, nebo od pravicových stran (které pak problematické kroky „kritizují zleva“). Pak může volič těžko najít důvody, proč Sociální demokracii volit.

LEVICE: CHCEME BÝT AKTIVISTICKOU STRANOU A PŘEKONAT GLOBÁLNÍ KAPITALISMUS

Rozhovor s spolutajemnicí strany Levice Markétou Juřicovou (MJ) a spolupředsedou Milanem Neubertem (MN).

V únoru byla na tiskové konferenci představena strana Levice. Mohli byste mi říct, co stálo za vznikem této strany?

MJ: Především spousta práce. Naše strana vznikla sloučením Strany demokratického socialismu a iniciativy Skutečná levice. Tomu předcházelo několikaměsíční vyjednávání, hledání cest, jak by to mohlo fungovat, seznamování, objíždění krajů, pořádání schůzí, akcí a kampaní, tvorba základních dokumentů, a mnoho dalšího. Měli jsme i náročné momenty, ale stálo to za to.

MN: Východiskem byly nepochybně úvahy nad současnou politickou situací. Lidé vnímající svět levicově již delší dobu pociťují, že jejich představy nejsou stávajícími parlamentními levicovými stranami dostatečně naplňovány a jejich zájmy že nejsou spolehlivě hájeny. To je podle mne hlavní důvod, proč ČSSD a KSČM postupně přicházejí o své voliče. Je tu ale také ještě jeden obecnější důvod – lidé dostatečně nevěří současnému politickému systému a hledají řešení v politických silách, které nejsou s posledními třiceti lety spojeny. Proto dostalo relativně velký politický prostor ANO nebo Piráti.

Tradiční levicové strany, ČSSD a KSČM, měly zatím monopol na to, co se považovalo za levici. Jak to chcete změnit?

MJ: Převážně tím, že budeme vidět, ať už v médiích nebo v ulicích, a ukážeme, že levice je daleko širší a rozmanitější, než se doposud zdálo.

MN: Pojem „levice“ se u nás obvykle používá pro popis politických struktur, které hájí zájmy nižších a středních vrstev a které podporují sociální rovnost. K tomu se my „Levice“ nepochybně také hlásíme. Součástí naší představy o dalším vývoji je ale také snaha o změnu tradičního hierarchického uspořádání společnosti, které fixuje existenci společenských privilegií a výsad a které tím pádem vede k reprodukci stávajících společensko-ekonomických nerovností. Tady podle nás tradiční levice v minulosti selhala a selhává i dnes.

Jak se programově liší Levice od výše uvedených stran?

MN: Náš program se v tuto chvíli postupně formuje v tom smyslu, že se snaží propojit strategické cíle s aktuálními požadavky pracujících. Jako levice sice podporujeme kolektivismus proti individualismu, ale současně jako Levice prosazujeme decentralizaci moci, přesouvání rozhodovacích procesů na co nejnižší úroveň. Solidární a emancipačně orientovaný systém může být stabilní jen tehdy, když ho budou zdola podporovat lidé v důsledku svých lokálních diskusí a šířeného přesvědčení.

Levice se také cítí být radikální levicí v tom smyslu, že se snaží jít nově ke kořenům problémů. Nesouhlasíme ani s ČSSD, která má tendenci jen oprašovat stávající systém, ani s KSČM, která se nedokáže zbavit nostalgického pohledu do zpětného zrcátka. Obojí je pro nás nepřijatelné a nedostatečné.

MJ: Přestože jsou si výše uvedené strany a Levice programově poměrně podobné, Levice je ve svých požadavcích důslednější a má širší záběr. Jedním z našich klíčových programových úvah je samozřejmě překonání neoliberálního globálního kapitalismu.

Kromě výše uvedených programových rozdílů, co je ještě jiného na Levici oproti ostatním stranám?

MJ: Myslím, že kromě programu se lišíme ve strategii, jak chceme našich programových cílů dosáhnout. Levice chce působit nejen ve volených strukturách, ale také přímo mezi lidmi, v ulicích. Proto také pořádáme demonstrace nebo se jich účastníme, děláme petice a otevřené schůze a rádi si vyslechneme, co lidi mimo naši stranu trápí.

Kromě toho je Levice jedinečná i svou organizační strukturou. Kromě členství u nás funguje i status registrovaného sympatizanta, který je vhodný pro lidi, kteří se chtějí zapojit do naší činnosti, ale jsou členy jiné politické strany, nejsou občany České republiky, ještě nejsou plnoletí, nebo jim členství znemožňuje jejich zaměstnání. Registrovaní sympatizanti mají stejná práva a povinnosti jako členové kromě toho, že nemohou volit a být voleni do vnitrostranických orgánů a neplatí členské příspěvky.

Naši členové a sympatizanti si u nás také mohou založit platformu, která se věnuje své vlastní agendě, a přitom svou činností prospívá i straně. Platformy máme v současnosti dvě: DiEM25 a družstvo AKORN.

MN: Lidé mají často pocit, že nemohou nijak svou současnou situaci změnit, a to je vede k pasivitě. Proto si myslíme, že Levice musí být aktivistickou stranou a že se musí pokusit rozpohybovat a zároveň koordinovat společenskou diskusi nejen v centru, ale na všech ostatních úrovních spole-

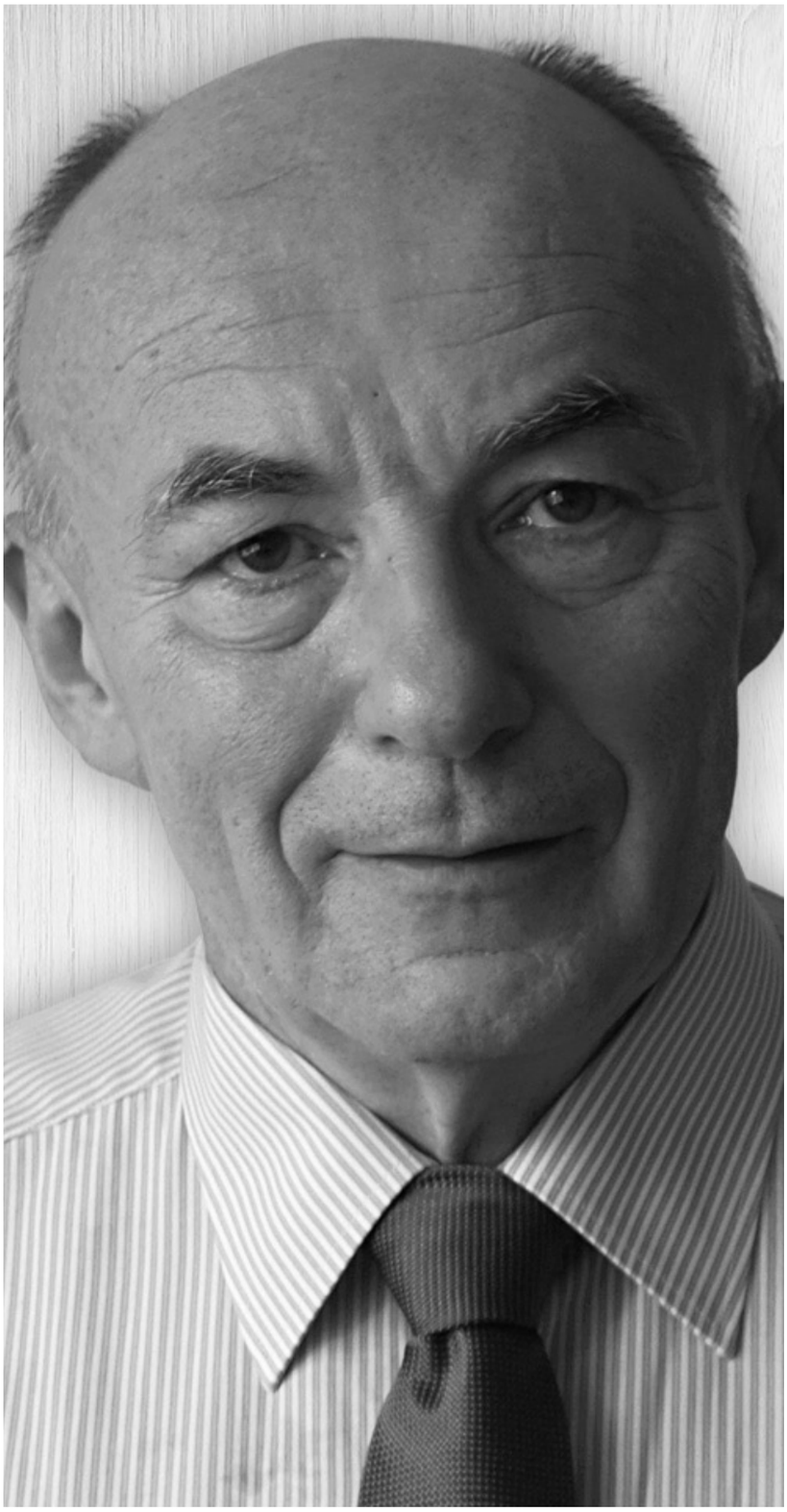

čenského života. Pokud lidé nebudou přesvědčeni o tom, že mohou reálně přispět ke změnám, nebudou se o to snažit.

Hodně se dnes diskutuje o rozdělení na tzv. progresivní a konzervativní levici. Má toto dělení podle vás smysl, a pokud ano, kde stojí strana Levice?

MJ: Myslím, že toto dělení nějaký smysl má, je ale často složité v něm jednotlivé subjekty nebo názorové proudy zařadit správně. Levice jako strana je rozhodně spíše progresivní.

MN: Já sám pro sebe používám trochu jiné dělení – dělím společenské síly podle toho, zda jsou společensky autoritativní či libertariánské – ale je to dost podobné dělení. Smysl to podle mne má, protože vedle ekonomické dimenze, která určuje rozdíl mezi levicí a pravicí primárně, jsou tu i jiné hodnoty, které lidé upřednostňují a které také charakterizují případné politické cíle na horizontu. Myslím, že nejen já, ale i Levice jako celek upřednostňuje ony libertariánské či chcete-li progresivní hodnoty, byť s vědomím, že česká společnost je hodně konzervativní.

Spojit dohromady radikální ekonomický program a emancipační témata jako boj za rovnost žen a mužů, menšin a boj za záchranu klimatu může být v českém prostředí dost obtížné. Jak toho chcete dosáhnout?

MJ: Chceme ukázat, že tato témata spolu často velmi úzce souvisí. Nízké platy a exekuce jsou problém mužů i žen, heterosexuálů i homosexuálů, Čechů i národnostních menšin. Boj za záchranu klimatu se zase dá propojit s lokálními tématy, jako je například znečištěné ovzduší na Ostravsku, které štve snad každého, kdo v této části republiky žije.

MN: Klíčem k tomu je přesvědčit dostatečnou část společnosti o tom, že dosažení a udržení společensky spravedlivé a solidární společnosti je dlouhodobě nemožné bez plošné podpory emancipačních témat. Konzervativně udržovaný systém má tendenci stavět většiny proti menšinám a tím fakticky ovládat tyto většiny. S tímhle se musí Levice poprat a nesmí sklouznout čistě k podpoře menšinových pozic. Boj za práva menšin musí být fakticky bojem za emancipaci většiny.

Pokud by měl někdo zájem se do strany zapojit, co má udělat? A co může čekat?

MN: Ozvat se a přidat do týmu. Před námi je spousta práce. Nic než práci nemůžeme slíbit, tedy kromě dobrého pocitu na společně vykonaném díle.

MJ: Může vyplnit formulář na jsmelevice.cz, napsat nám na facebook nebo na e-mail. Po skončení karantény se také může dostavit na naši otevřenou schůzku :) A může čekat uvítací mail (nejspíš ode mě), kde mu vysvětlím, jak to u nás chodí a co může dělat. Naši členové a registrovaní sympatizanti se můžou zapojit do činnosti některé z komisí (např. Programová, Regionální, Mezinárodní nebo Aktivistická komise), mohou se ke všemu vyjadřovat na našem stranickém fóru a měli by se podílet na činnosti jejich nejbližší základní organizace.

LEVICE.
STEJNÉ PLATY
ZA STEJNOU PRÁCI!
jsmelev cz

NEDOTKNUTELNOST RENTY

VÍTĚZSLAV LAMAČ

Když vláda počátkem dubna schválila návrh zákona, který umožňuje drobným podnikatelům odložit placení nájmu o tři měsíce, rozpoutalo se něco jako kanonáda. Zběsilost diskuse, která se kolem tohoto zákona rozhořela, je natolik kuriózní, že nás přímo vybízí k hlubšímu zamyšlení.

Když vláda kvůli pandemii koronaviru zastavila provoz většiny obchodů, restaurací, kaváren, kadeřnictví, aj., příjmy těchto podniků spadly prakticky na nulu. Dalo se očekávat, že zastavení výroby bude jen prvním krokem, po němž vláda těmto podnikům zmrazí všechny finanční závazky a výpadek příjmů tak přenese na pronajímatele a konečné věřitele.

Ostatně, proč by měl provozovatel kavárny platit pronájem za prostory, které z rozhodnutí vlády nesmí používat? Proč by měl vedoucí kadeřnictví platit nájem nákupnímu centru, když ho tam stejně nesmí provozovat? A konec konců, proč by měl zaměstnanec či živnostník platit nájem za byt, když z rozhodnutí vlády přišel o práci a o příjem?

K překvapení všech postižených živnostníků, zaměstnanců i podnikatelů však vláda nájmy ani splátky úvěrů nezastavila. A aby tomu všemu ještě nasadila korunu, přijala nyní vláda zmiňovaný zákon, kterým dala jasně na srozuměnou, že pronajímatelé nesmí přijít ani o haléř. Veškeré ztráty ponesou provozovatelé živností a drobných firem. Počítat mohou tak nanejvýš s tříměsíčním odkladem nájmů, který však budou muset do poslední koruny doplatit zpětně.

Není divu, že nový zákon vyvolal vlnu emocí a rozhořčení. O to více však musí překvapit, že nejrozhodnější kritika zákona nepřišla od jeho obětí, nýbrž právě od těch, v jejichž zájmu byl přijat. Namísto toho, aby pronajímatelé sami přišli s nabídkou odpuštění nájmů všem firmám i zaměstnancům postižených koronavirovou krizí, nebo aby přinejmenším takticky mlčeli, sešikovali se k zběsilému útoku proti vládě.

"Je špatné, pokud vláda jen reguluje a předepisuje ostatním a sama se nechce zúčastnit", řekl pro Hospodářské noviny ředitel společnosti Residomo Jan Rafaj. "Dotkne se to přímo 20% našich nájemních ploch", rozčiluje se Roman Latuske za ZDR Investments SICAV. Vladimír Veleba ze společnosti BDO pohoršeně poznamenává, že "vláda přenáší část problému na nákupní centra!".

Reakce pronajímatelů jsou tak nehorázné, že je těžko lze chápat jinak, než jako provokaci, či otevřený výsměch adresovaný celé společnosti.

Místo, aby však vláda vrátila pronajímatele do patřičných mezí, dočkali jsme se jen komického ujišťování, že pronajímatelé skutečně o nic nepřijdou!

"Cílem zákona není odpuštění nájemného, ale jeho odklad," ujišťovala pronajímatele Klára Dostálová [ANO] a ihned dodala, že nájemník nadále "musí platit za služby spojené s nájemným".

Epizoda s odkladem nájmu nám jasně ukazuje nepřekročitelnost mezí, v rámci kterých je možné diskutovat o řešení následků koronavirové krize. Ještě tak pomoci lidem, které krize zasáhla. To ano. Ale jen a jen ze státního rozpočtu, tak aby všichni mohli svědomitě platit nájmy. Hlavně aby se to, proboha, nijak nedotklo pronajímatelů.

A zdá se, že tyto cudné meze dodržuje nejen vláda a opozice, ale také odbory, neziskové organizace a dokonce i jinak progresivní levicoví žurnalisté.

Jako by renta byla čímsi posvátným. Něčím, co slušný člověk nikdy nebude zpochybňovat.

Dovolte mi ale nyní malou odbočku. Při sledování diskusí o ekonomických dopadech koronavirové krize musím stále myslet na několik pozoruhodných článků, které loni otiskl britský časopis The Economist.

Autoři těchto článků upozorňují na to, že daňové systémy většiny zemí světa zcela opomíjejí jeden zásadní zdroj příjmů. A tímto příjmem je právě renta, kterou svým majitelům vynášejí nemovitosti. Zvláště ve velkých městech, kde růst hodnoty nemovitostí a s ní spojené renty dosahuje mnohdy dvojciferných hodnot, by měla připoutat pozornost zákonodárců. Přesto je nechává chladnými.

Dále autoři vysvětlují, že daň z renty by v ekonomice napáchala daleko menší škody než jiné druhy daní. Zatímco v jiných odvětvích by vyšší zdanění mohlo zpomalit rozvoj či odradit investory od investic, daň z renty by byla takřka neškodná, neboť pronájem nemovitostí má vždy charakter monopolu.

Daň z renty by byla rovněž nesmírně efektivní, neboť nemovitost nelze nikam ukrýt ani převést do daňových rájů. Určit hodnotu nemovitostí je přitom snazší než u kteréhokoli jiného majetku.

A konečně, daň z renty by byla spravedlivá. Jednak proto, že za příjmem z renty zpravidla nestojí žádné zvláštní zásluhy, a dále pak proto, že by tato daň alespoň částečně zmírňovala rostoucí propast mezi rodinami vlastnícími nemovitosti a rodinami, jež jsou odkázány k celoživotnímu placení vysokých nájmů.

Tato tvrzení jsou více než poučná. Již klasičtí ekonomové, od Adama Smitha a Davida Ricarda přes Karla Marxe až po Johna S. Milla, považovali za vhodné oddělovat od sebe

pojmy zisk a renta. A ať už rentu velebili nebo kritizovali, shodovali se na tom, že zatímco k dosažení podnikatelského zisku je nezbytné efektivní řízení, správná podnikatelská strategie a podstoupení určitého rizika, tak renta padá do klína majitelům nemovitostí prostě jen proto, že jsou to majitelé. A co víc, zatímco podnikatele nutí konkurenční tlak k tomu, aby většinu svého zisku opětovně investovali do svého podniku, rentiér může svou rentu bez obav projíst.

Za rentiéry byly původně označováni jen majitelé zemědělské půdy, zpravidla někdejší feudálové, kteří svou půdu bez rizika pronajímali rolníkům. Rozvoj kapitalismu však přinesl celou řadu dalších příležitostí, odkud lze čerpat rentu. Je to především pronájem činžovních domů a pronájem výrobních či kancelářských prostor. A tak je tomu v zásadě dodnes.

Zmíněný článek v Economistu nám levičákům naznačuje, že bychom rentě měli věnovat podstatně větší pozornost. Chce-li dnes levičák ve své argumentaci poněkud přitvrdit, začne zpravidla mluvit o potřebě "razantně danit firmy". Výhoda tohoto požadavku je v tom, že dokáže spolehlivě vyprovokovat polemiku s pravičáky. Nevýhoda je však v tom, že tuto polemiku většinou prohrajeme.

Vzhledem k tomu, že zde zatím nemáme vyspělé hnutí pracujících, dychtící po převzetí řízení firem a zodpovědnosti za jejich rozvoj, je těžké nějak rozumně čelit argumentu, že firmy přeci potřebují zisky k tomu, aby mohli investovat, rozvíjet se a udržet si svou pozici na trhu. Kdybychom však na místo firem cílili na rentiéry, byla by naše pozice mnohem pevnější.

Připomeňme ještě, že The Economist je jedním z nejčtenějších ekonomických časopisů, který je proslulý jako hlásná trouba neoliberalismu. Rozhodně nemá ve zvyku vyzývat ke zdanění bohatých lidí. Avšak v tomto případě jako by učinil výjimku. Bystrému čtenáři přitom jistě neuniklo, jaké poselství autor zmíněného článku čtenářům předává. Již samotný tón článku defakto říká:

"Vážení levičáci, asi vám to ušlo, ale rentiéři všeho druhu dnes pohádkově bohatnou, aniž by za to společnosti cokoli přinášeli a aniž by vůbec někdo uvažoval o jejich zdanění. Tady jsou argumenty a zde leží řešení. Tak už se tím laskavě začněte zabývat, ať se můžeme vrátit k naší tradiční roli zastánců bohatých."

Představte si, že se připravujete na veřejnou debatu se svým ideovým protivníkem. Uvažujete o argumentech, které by od něho mohly zaznít, připravujete si protiargumenty a těšíte se na blížící se střetnutí. Nakonec jste však tak konsternováni dlouhým vedením vašeho protivníka, že už to prostě nevydržíte a sami mu poradíte, jaký argument by proti vám měl použít.

V podobném duchu je možné číst také nedávné vyjádření Miroslava Kalouska, který prohlásil:

„Po šesti tučných letech kapitalizace zisků přichází doba socializace ztrát. Ideologii stranou. Ač duší pravičák, vůbec bych se nebránil tomu, aby nejvíce přispěli ti, kteří v posledních letech nejvíce zbohatli. PPF, Agrofert, CPI, EPH, atd…“

Ale zpět k rentě. Majitelé nemovitostí nejsou naivní. Od vyhlášení výjimečného stavu jistě čekali, kdy premiér Babiš pronese:

"Vláda České republiky zakazuje všem pronajímatelům, aby po dobu výjimečného stavu účtovali nájmy lidem a podnikům, kteří v důsledku karanténních opatření přišli o své příjmy."

Bylo by to přeci nanejvýš logické a přirozené. Mluvčí velkých realitních společností se na tento krok nepochybně připravovali a na střet s vládou se dost možná i těšili. Ke svému údivu však zcela zbytečně, neboť vláda se k takovémuto kroku nikdy neodhodlala. Člověku však přijde líto nepoužít argumenty, které si tak dlouho pečlivě připravoval. A tak hledá kde jakou příležitost, aby je použil alespoň jinde.

Když tedy vláda schválila návrh, aby provozovatelé drobných obchodů a služeb mohli placení nájmů alespoň o tři měsíce odložit (!), mluvčí pronajímatelů spustili salvu nenávistných útoků, kterou však měli evidentně připravenou na úplně jinou diskusi.

Co k tomu ještě dodat? Liberálním ekonomům je to už jasné, rentiéři se potutelně usmívají a jimi podporovaní politici se nám dílem vysmívají a dílem nám ze soucitu radí. Jen my levičáci máme stále strach, abychom někomu nekřivdili, či si někoho nepohněvali.

Nevím jak ostatní, ale já už mám docela jasno. Měli bychom pro tentokrát sklonit nos, poděkovat pravičákům za upozornění a konečně se pustit do boje proti zpupným rentiérům.

Ať už chceme transformovat energetiku, vyřešit bytovou krizi či přežít koronavirovou pandemii, potřebujeme navýšit příjmy do státní pokladny. A kde jinde tyto příjmy hledat než u rentiérů? Rentiér společnosti nic nepřináší, jeho příjmy jsou přemrštěné a když mu z nich něco ubereme, ničemu to neuškodí.

ŽENY A MUŽI SPOLEČNĚ

SPOLEČNĚ PROTI SEXISMU

STANOVISKO MEZINÁRODNÍCH SOCIALISTŮ (IST) K PANDEMII KORONAVIRU

1. Pandemie koronaviru Covid-19 se většinou prezentuje jako „přírodní katastrofa“, „externí šok“, postihující jinak normální fungování kapitalistického systému. To je ale naprostá lež. V minulosti propukla řada onemocnění nového koronaviru a chřipky (SARS, MERS, HSN1), přičemž epidemiologové varovali, že mohou způsobit globální pandemii. Jak ukázaly práce marxistických biologů jako je Rob Wallace, vznikly podmínky pro vypuknutí těchto epidemií tím, jak se rozšířilo intenzivní průmyslové obdělávání půdy a jak pronikal trh a kapitál do vzdálených oblastí, kde mezi populacemi divokých zvířat a ptáků nové viry vznikaly.[1] To je dobrým příkladem toho, co Marx nazval „nenapravitelnou trhlinou v procesu společenské výměny látek“, vytvořenou kapitalistickým zemědělstvím – a šířeji pojato, ničením přírody, které posiluje klimatickou změnu. Jedná se o skrz naskrz kapitalistickou pandemii, která, pokud se jí nebude čelit, bude stát životy přibližně 40 miliónů lidí (odhad Imperial College v Londýně).

2. Rovněž to, jak státy na pandemii reagovaly, odráží upřednostňování zájmů kapitálu. Ve vyspělých kapitalistických ekonomikách znamenala neoliberální politika škrtů minimální krizové plánování (nebo dokonce, jako v případě Trumpova Bílého domu, rozpuštění týmu zodpovědného za přípravu na pandemii) a zdravotnické systémy, které byly ořezány až na kost. Vlády váhaly mezi minimalistickou odpovědí, určenou k tomu, aby ekonomika fungovala (jako v případě nechvalně proslulé „strategie kolektivní imunity“, podle které se nechá infekce šířit mezi populací, s tím, že se hazarduje s životy zranitelných. Tato strategie byla původně propagována Borisem Johnsonem v Británii a stále se praktikuje v Holandsku a Švédsku) a izolací, nařízenou za pomocí autoritářských opatření. Selhání ve včasné přípravě a plánování znamenalo, že bylo mnohem obtížnější prosazovat strategii „trasuj, testuj a leč“, kterou prosazovaly některé asijské země, což stálo mnoho tisíců životů, včetně životů pracovníků ve zdravotnictví, kteří bojovali o to, aby přetížené jednotky intenzivní péče mohly fungovat.

3. Pandemie také uspíšila velkou ekonomickou recesi – pravděpodobně větší než byla Velká recese z let 2008-9. Také v tomto případě na tom není nic přirozeného. Odráží to povahu ekonomického systému, kterému vládne logika zisku. Izolace ne-

1 Viz například Rob Wallace, Alex Liebman, Luiz Fernando Chaves a Roderick Wallace, “Covid-19 and the Circuits of Capital”, Monthly Review (27 března 2020) https://monthlyreview.org/2020/03/27/covid-19-and-circuits-of-capital/?mc_cid=a45d929946&mc_eid=987128174a, Rob Wallace, “Coronavirus: ‘Agribusiness would Risk Millions of Deaths’” (11 března 2020) https://www.marx21.de/coronavirus-agribusiness-would-risk-millions-of-deaths/ a Joseph Choonara, “Socialism in a Time of Pandemics”, International Socialism 166 (jaro 2020), http://isj.org.uk/socialism-in-a-time-of-pandemics/

vyhnutelně narušuje výrobu – uzavření čínské ekonomiky na počátku roku způsobilo řetězovou reakci skrz naskrz globálními dodavatelskými řetězci, a šíření pandemie uzavírá další sektory ve zbytku světa. V odlišené společnosti by to ale nevedlo k prudce stoupající nezaměstnanosti, jakou vidíme ve světě. Extrémní panika na finančních trzích ukazuje křehkost světové ekonomiky, která byla v posledních deseti letech držena nad hladinou ultralevnými penězi centrálních bank a ohromnou akumulací korporátního dluhu (což bylo zintenzivněno rozhodnutím Ruska a Saudské Arábie rozpoutat cenovou válku o ropu). Stejný prodej investic za peníze (především dolary), který jsme viděli při vrcholení krize 2007-8 zmrazil trhy a způsobil stálý pokles cen aktiv. Státy se nyní do situace vložily ještě ve větší míře než tehdy, zaplavily finanční systém likviditou a nabídly nesčetně forem podpory byznysu, obzvláště velkých korporací. Tato opatření často zahrnovala formy příjmové podpory pracujícím, kteří byli propuštěni, ale ty byly omezeny jak co do výše částky, tak pokrytí. Často vyjímaly pracující v rostoucím odvětví neformální ekonomiky (například v platformové ekonomice, kde jsou prekarizovaní pracující často nuceni pracovat jako „živnostníci") a migranty bez dokladů. Ještě jednou zdůrazňujeme, že prioritou byla obrana zisků, ne životů a živobytí obyčejných pracujících lidí.

4. Vlády, které čelí pandemii, často používají rétoriku války a apelují na údajný společný národní zájem. Ale břemeno krize dopadá na záda pracujících. Pracující ve zdravotnictví jsou často nuceni riskovat své životy bez řádného osobního ochranného vybavení. Zatímco jsou některé skupiny pracujících schopny pracovat on-line z domova, velké skupiny obzvláště manuálních pracujících jsou nuceny pokračovat v práci, často intenzivněji a ve větším měřítku, obvykle za podmínek, kdy je nemožné udržovat bezpečnou sociální vzdálenost – na farmách a v továrnách, v supermarketech a lékárnách, velkoskladech, v dodávkách a nákladních automobilech, v kamionech, autobusech a vlacích. Pracující v neformálních sektorech ekonomiky, kteří převažují mezi městskou populací ve velké části globálního Jihu, jsou těžce postiženi izolací, která je připravila o příjem, jak jsme viděli v případě zoufalého úprku miliónů pracujících migrantů z indických měst. Covid-19 byl pro nás neúprosným připomenutím, že globalizovaný kapitalismus 21. století je stále založený na pracujících – na pracujících, kteří jsou nyní vystaveni novým nebezpečím.

5. V sebeobraně se systém uchýlil k vyzkoušeným a ověřeným ideologickým mechanismům „rozděl a panuj". To, že Trump soustavně mluvil o „čínském viru", legitimizovalo nespočet rasistických útoků a urážek, směřovaných vůči lidem z východní Asie. Obzvláště zranitelní jsou migranti a uprchlíci, jak se ukázalo v hrozivých scénách na hranici mezi Tureckem a Řeckem. Státy jsou zaneprázdněné obstaráváním si dalších represivních pravomocí a po ukončení bezprostřední krize nebudou ochotny se jich vzdávat. A hra na obviňování mezi Spojenými státy a Čínou a paralýza v rámci Evropské unie prohloubí vzájemnou imperialistickou rivalitu.

6. Jinými slovy, koronavirová krize vyvstává z podmínek vytvořených současnými formami akumulace kapitálu a její následky jsou zprostředkovány skrze třídní antagonismus a soutěžení mezi kapitály, které tvoří kapitalistickou společnost. Ale oficiální vůdci levice a hnutí pracujících propadli volání vlád po národní jednotě. Politici sociální demokracie a šéfové odborů většinou tvořili ozvěnu oficiální politice a vítali opatření pomoci ekonomice, ačkoliv byla vytvořena na obranu zisků, nikoliv životů. Navzdory demobilizujícím účinkům tohoto postoje se skupiny pracujících chopily akce, zejména ve Francii, Itálii a USA, a prosadily si uzavření provozů, které nebyly klíčové, a dodání ochranných pomůcek tam, kde je nutné nadále pracovat. Tuto základní odpověď pracujících je třeba podporovat širší akcí a zevšeobecnit ji do programu, který se stane osou zápasu.

7. Tento program by měl obsahovat následující požadavky:

– Státní řízení ekonomiky, které by zajistilo zvýšení příjmů do zdravotní péče, na výrobu vybavení k léčbě pacientů a ochranných pomůcek pro jejich ošetřovatele, a k zajištění základních potřeb obyvatelstva

– Trvalé zajištění zdravotní péče zdarma pro všechny, kteří ji potřebují, řádně financované z progresivního zdanění;

– Tyto zdroje by měly být získány drastickými škrty ve vojenském rozpočtu;

– Pracující, kteří jsou bezprostředně potřeba, by měli být ti, kteří skutečně zásadně přispívají k blahobytu obyvatelstva; měly by jim být zajištěny bezpečné podmínky k cestování do práce a k jejímu vykonávání;

– Všichni pracující, kteří nejsou bezprostředně potřeba a nemohou pracovat z domova, by měli dostávat, nehledě na jejich status, plnou mzdu;

– Státní finanční podpora všem, kteří s podporou svých místních radnic organizují podporu zranitelných a zajištění adekvátní distribuce jídla, léků a dalších nezbytných náležitostí;

– Zestátnění firem, které jsou zapojeny do šmeliny, bez náhrady;

– Žádné rasistické hledání obětních beránků: zavřete uprchlická centra a dejte jejich obyvatelům byty, ve kterých mohou být v izolaci; následujte (ale lépe) příkladu Portugalska a dejte migrantům a uprchlíkům právo zůstat;

– Braňte občanské svobody: žádné zvláštní pravomoci pro policii – restrikce pohybu má být zajištěna místními samosprávami;

8. Pandemie Covid-19 nemilosrdně odhalila limity kapitálu. Pravicové vlády, kterým šéfují lidé jako Trump, Merkelová a Johnson byly přinuceny k invazi do oblastí, ke kterým v neoliberalismu stát nemá přístup, odepsat velkou oblast ekonomické aktivity a byly pověřeny ekonomickou produkcí, aby zajistily vybavení vyžadované stavem zdravotní nouze. Ačkoliv je nedostatečná, je vykonávána proto, aby chránila kapitalismus a je prosazovaná shora, ukazuje tato politika alternativu k dominantní formě neoliberálního kapitalismu. To přichází v době, kdy pandemie sama – stejně jako záplavy ve východní Africe, požáry Amazonie minulý rok a požáry v Austrálii na počátku roku 2020 – odhaluje, jak obrovsky kapitalismus ničí přírodu. Jinými slovy, skutečný socialismus, ve kterém pracující lidé přebírají demokratickou kontrolu nad světem a jeho zdroji a vyrábějí pro svou potřebu a nikoli pro zisk, je jak možný, tak nutný. Neměli bychom se vracet k normálnímu stavu, který plodí takovéto katastrofy. Pandemie je hrozivá událost, která ukazuje pravé destruktivní síly kapitalismu. Ale silná politická odpověď levice může položit základnu jinému světu, takovému, ve kterém má lidstvo budoucnost.

Koordinace Mezinárodních socialistů (IST)

1.4.2020

Prečo bude nová obchodná dohoda EÚ

HOVÄDZIE ZA AUTÁ

Po dvadsiatich rokoch vyjednávaní sa konečne podarilo dosiahnuť dohodu o voľnom obchode so štyrmi krajinami Južnej Ameriky, ktorá by mala byť najväčšou obchodnou dohodou, akú kedy EÚ uzatvorila. Ak by sa to podarilo, pravdepodobne by šlo nielen o smrteľnú ranu Amazónii, ale aj o signál, že EÚ je ochotná výmenou za lacné mäso a sóju nielen riskovať zdravie svojich obyvateľov, ale aj uznať brazílsku krajne pravicovú militaristickú vládu a zapredať vlastných malých poľnohospodárov a ohroziť dôstojnosť životov miliónov ľudí na oboch stranách Atlantiku. Dvojdielnu reportáž z bruselskej konferencie venovanej dohode medzi EÚ a Mercosurom pre čitateľov Poľa pripravil Martin Makara.

Dvanásteho decembra sa v bruselskom sídle Európskeho parlamentu konala konferencia Stop EU – Mercosur FTA (Free Trade Agreement – Dohoda o voľnom obchode), ktorú zorganizovala politická skupina Európskeho parlamentu (EP) GUE/NGL. Stretnutie s účasťou európskych aj juhoamerických politických reprezentantov, akademikov, odborárov, pracujúcich a reportérov sa venovalo obchodnej dohode, o ktorej sa rokuje už od apríla roku 2000. Mercosur (Mercado Común del Sur – Spoločný trh juhu), s ktorým sa táto dohoda má uzatvoriť, je juhoamerickým obchodným združením, ktoré aktuálne zahŕňa štyri krajiny – Argentínu, Brazíliu, Paraguaj a Uruguaj.[1]

Podľa Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku ide o „historickú obchodnú dohodu, ktorá upevní strategické a hospodárske partnerstvo a vytvorí významné príležitosti pre udržateľný rast a vznik nových pracovných miest na oboch stranách. Zmluva má zároveň prispieť k lepšej ochrane životného prostredia a chrániť záujmy spotrebiteľov EÚ a citlivé hospodárske odvetvia.“ Skutočnosť je však iná: MEFTA (Mercosur – EU Free Trade Agreement – Dohoda o voľnom obchode medzi Mercosurom a EÚ) je komerčnou dohodou bezprostredne ohrozujúcou juhoamerické dažďové pralesy, ktorá nebude k prospechu všetkým osemsto miliónom ľuďom v novovzniknutom spoločnom trhu, ale budú z nej benefitovať najmä veľké európske strojárenské a automobilové podniky a juhoamerické poľnohospodárske a potravinárske korporácie; to na úkor pracujúcich, malých poľnohospodárov a občanov všetkých zúčastnených strán. Zníženie sociálnych a environmentálnych štandardov bude daňou za obchodnú dohodu, ktorú si presadili lobistické záujmy veľkokapitálu.

Politická skupina EP GUE/NGL preto už pred plánovanou ratifikáciou dohody začala intenzívne mobilizovať sociálne i ekologické hnutia v EÚ aj mimo nej, aby spoločne zabránili prijatiu dohody v jej súčasnom znení. A hoci je masívny odpor voči dohode na európskej strane založený najmä pre ekonomické ohrozenie malých poľnohospodárov a rodinných fariem, pre obavy z bezpečnosti importovaných potravín a alarmujúcu devastáciu prírody najmä v Brazílii, ľavicová kritika ide ešte ďalej a zameriava sa aj na problémy politického a sociálneho charakteru.

Problémy a kontroverzie, ktoré sprevádzali už predchádzajúce rokovania o podobných obchodných dohodách so Spojenými štátmi (TTIP) a Kanadou (CETA), sa objavujú aj pri aktuálnych diskusiách o obchodnej dohode s Mercosurom. Výpovedný je aj fakt, že kým na začiatku rokovaní mala MEFTA tri hlavné kapitoly zamerané na obchodnú politiku, sociálny rozvoj a politickú spoluprácu, z perspektívy ľavice najdôležitejšia kapitola o sociálnom rozvoji vypadla, resp. „integrovala sa“ do politickej kapitoly. Poslanec EP z nemeckej Ľavice Helmut Scholz sa vyjadril, že „dohoda je prehrou pre obe strany. Európski poľnohospodári nebudú môcť konkurovať nízkym cenám potravín importovaných z krajín Mercosuru, kým tieto krajiny prídu o príjmy z ciel na európske automobily, stroje a chemické produkty. Európski spotrebitelia navyše nechcú potraviny obsahujúce GMO či pesticídy.“

Všeobecným cieľom obchodných dohôd je eliminácia colných aj necolných prekážok v obchode. Tie druhé môžu mať podobu noriem či regulácií rôzneho charakteru (sociálneho, ekologického, politického). Proponenti liberalizácie obchodu sa neuspokojujú s odstraňovaním colných prekážok, ale v duchu neoliberalizmu sa usilujú o odstránenie aj tých prekážok, ktoré majú garantovať ochranu spotrebiteľov, pracovného trhu, ekonomického či životného prostredia ap. Práve stret protekcionistického a liberalizačného prístupu k obchodu vedie k častým medzinárodným obchodným sporom.

Čulý ruch okolo obchodných dohôd, ktoré EÚ vyjednáva, je sprievodným javom obchodnej vojny medzi ekonomickými veľmocami EÚ, Spojenými štátmi a Čínou. Problémom týchto dohôd je to, že prebrali politickú, dokonca rozvojovú iniciatívu. Tá však náleží politickým dohodám, ktoré by

sa mali uzatvárať multilaterálne pod hlavičkou OSN; tá je však od WTO oddelená a politické a ekonomické úsilia sa tak nedarí kooridnovať. Obchodná politika je stále politikou, ale nové generácie obchodných dohôd zasahujú aj do oblastí, ktoré im nenáležia.

MEFTA sľubuje výrazný nárast obchodnej výmeny najmä v oblasti potravinárstva: kým z Európy by malo do Južnej Ameriky prúdiť o 710 % viac syrov, o 85 % viac dojčenského mlieka a až o 1 200 % viac sušeného mlieka (nehovoriac už o iných mliečnych výrobkoch, ktorých objem obchodnej výmeny sa nateraz nedá odhadnúť), opačným smerom sa očakáva 2 % nárast exportu cukru, 50 % nárast hovädzieho, 55 % nárast hydiny, 60 % nárast ryže a až 540 % nárast etanolu z cukrovej trstiny (nárast obchodného objemu ďalších komodít, ako napr. sóje, nateraz tiež nemožno odhadnúť). Výsledok? Objem vyprodukovaných emisií len z uvedených produktov porastie o jednu tretinu (9 miliónov ton emisií ročne)[3], z čoho 82 % emisií vyprodukuje reťazec výroby, spracovania a transportu hovädzieho mäsa.

EÚ sa deklaruje za celosvetového lídra boja proti klimatickej kríze, avšak aj predmetná obchodná dohoda ukazuje pokrytectvo naoko smelých európskych ambícií. Etanol z cukrovej trstiny, ktorý by sa vďaka obchodnej dohode mal importovať do Európy vo vyššom objeme než dosiaľ, pomôže EÚ dosiahnuť vytýčené ciele ekologizácie dopravy voči prostrediu menej záťažovými palivami. Únia si tak síce vylepší štatistiku, ale za cenu robustnej likvidácie prírody (najmä odlesňovania) v Južnej Amerike, kde sa cukrová trstina na palivové využitie bude vo vyššom objeme intenzívne pestovať. Lepšie svedomie tak budeme mať na úkor ľudí na opačnom konci sveta – a v konečnom dôsledku na úkor všetkých obyvateľov planéty. Podobne je to aj s pesticídmi, ktoré EÚ síce na svojom území zakazuje využívať, ale nie produkovať: vyvážajú sa teda do krajín mimo EÚ (vrátane Mercosuru) a vracajú sa späť cez importované potraviny.

Je potrebné uvedomiť si, že obchodné dohody si vyžadujú analýzu prostredníctvom triednej optiky: spracovateľmi aj spotrebiteľmi najmenej bezpečných potravín sú tí najmenej majetní. Ako sa na konferencii vyjadril írsky farmár Colm O'Donell, európski poľnohospodári nestoja proti poľnohospodárom z opačnej strany Atlantiku, ale spolu stoja proti nadnárodným agropotravinárskym korporáciám, a doložil, že obyčajný malý farmár kdekoľvek vo svete ešte nikdy z nijakej medzinárodnej obchodnej dohody neprofitoval. Roberto Baggio z brazílskeho Hnutia vidieckych pracujúcich sa vyjadril ešte otvorenejšie: aby sme zachovali pozemskú biosféru, je podľa neho potrebné skoncovať s korporátnym poľnohospodárstvom a medziná-

rodným finančným systémom. Aby sa poľnohospodárska a potravinárska produkcia mohli vrátiť do rúk malých miestnych výrobcov, je potrebné hovoriť o novom globálnom prerozdeľovaní pôdy, ktorá je pre život na Zemi zásadná a jej ústredný význam jasný: poskytovať zdravé potraviny pre ľudí. Starostlivosť o pôdu a jej ochrana sa maximalizujú demokratizáciou jej vlastníctva: pôdu majú podľa Baggia vlastniť tí, ktorí na nej žijú a pracujú. Samo o sebe to nestačí: demokratizovať sa musí aj vzdelávanie, aby sa moderné agropotravinárske poznatky nekoncentrovali v rukách nadnárodných korporácií, ale mal k nim prístup každý, aj ten najmenší producent. Už Marx poznamenal, že slobodný obchod, o ktorý v obchodných dohodách ide, prináša predovšetkým slobodu kapitálu vykorisťovať pracujúcich: absolútny slobodný trh je v jeho známom obraznom vyjadrení ako tri líšky v plnom kurníku.

Klimatická kríza & deštrukcia Amazónie

Zásadným problémom dohody sú jej predvídateľne deštrukčné účinky na prírodu, ktoré prispejú k už beztak kritickej ekologickej situácii na celej planéte. Hoci sa MEFTA prezentuje so zámerom prinútiť všetky zúčastnené strany k vyšším ekologickým štandardom vrátane obmedzenia ťažby dreva a odlesňovania, zvyšovanie ekologických štandardov nie je na základe dohody nijak právne vymáhateľné a očakávať možno skôr presný opak. Keďže dohoda pojednáva predovšetkým o obchode s poľnohospodárskymi komoditami, pravdepodobné je ďalšie odlesňovanie a rozširovanie poľnohospodárskej pôdy na juhoamerickom svetadiele, špeciálne v oblasti Amazónie. Od 70. rokov minulého storočia sa pre poľnohospodárske účely vyklčovala taká plocha dažďových pralesov, ktorá sa rovná približne šestnásťnásobku rozlohy Slovenska[4]. Hoci EÚ tvrdí, že nárast obchodu (a tým aj produkcie) brazílske pralesy nezasiahne, pretože poľnohospodárstvo sa zefektívni, nie rozšíri teritoriálne, ide len o špekuláciu, ktorá nie je ničím podložená. Iba jedným z dôsledkov prijatia dohody by bol aj pre pokračujúce odlesňovanie (ak Bolsonaro splní hrozbu odstúpenia od Parížskej klimatickej dohody) nárast svetových uhlíkových emisií až o tri percentá (v absolútnych číslach ide o 1,3 gigaton uhlíkových emisií ročne naviac oproti súčasnému stavu). Odborársky predák G. Barbieri informoval, že v Taliansku sa podarilo spojiť sily s hnutím Fridays For Future a už od najbližších zhromaždení budú spoločne požadovať zastavenie dohody MEFTA práve pre masívne odlesňovanie Amazónie.

Medzi hlavné poľnohospodárske produkty, ktorých exportný objem v dôsledku dohody porastie, patrí hovädzie mäso (v objeme 99 tisíc ton ročne počas obdobia piatich rokov) a sója (tá je, mimochodom, celosvetovo najobchodovanejšou poľnohospodárskou komoditou na burzách). Brazília je najväčším svetovým exportérom kuracieho a hovädzieho mäsa[5], ako aj sóje (zároveň ich druhým najväčším producentom), druhým najväčším exportérom kukurice a štvrtým najväčším exportérom aj producentom bravčového mäsa[6]. Brazília sa stala na svojich poľnohospodárskych produktoch závislá: jedine vďaka nim si dokáže udržať žiadúci obchodný prebytok. Aby sa mohol dopyt po týchto komoditách saturovať, bude potrebné rozširovať poľnohospodársku pôdu na úkor amazonského dažďového pralesa ešte výraznejšie, než to bolo doteraz.[7] To je neprijateľné hneď z niekoľkých dôvodov: okrem priameho ohrozenia pôvodných komunít decimuje masívne odlesňovanie aj amazonskú biosféru a likviduje hlavný planetárny pohlcovač uhlíka, čím sa v špirále skazy urýchľuje globálne otepľovanie, nehovoriac už o priamych ekologických škodách napáchaných spaľovaním nepredstaviteľne rozľahlých lesných porastov. K tomu pripomeňme, že podľa IPCC (Medzinárodný panel pre klimatickú zmenu) je potravinársky priemysel zodpovedný za viac než tretinu svetových emisií skleníkových plynov. Brazílsky krajne pravicový prezident Jair Bolsonaro v tejto situácii do svojej predvolebnej kampane zahrnul aj prísľub odstúpenia od Parížskej klimatickej dohody, k plneniu ktorej sa zaviazalo predchádzajúce vedenie krajiny. Európsky dopyt by v prípade otvorenia trhu navyše pravdepodobne viedol aj k rozšíreniu frakovania plynu, ropy a etanolu v krajinách Mercosuru, čo by ďalej navýšilo uhlíkové emisie a riziko kontaminácie vodných zdrojov. Je vysoko pravdepodobné, že v dôsledku zintenzívnenej poľnohospodárskej a potravinárskej výroby sa objavia či prehĺbia práve problémy s vodou, na ktorú sú oba uvedené priemyselné segmenty mimoriadne náročné. Nezanedbateľným problémom, na ktorý v priebehu konferencie upozornila poslankyňa EP Anja Hazekamp, sú aj neprijateľné podmienky chovu zvierat v krajinách Mercosuru, ktoré často zažívajú týranie a dopovanie antibiotikami.

Ohrozenie potravinovej bezpečnosti

Obmedzenia, ktoré sa týkajú používania pesticídov, antibiotík a geneticky modifikovaných organizmov (GMO) v poľnohospodárstve a potravinárstve, sú v krajinách Mercosuru menej prísne než v Európskej únii. Len nedávno brazílska vláda schválila používanie dvesto nových druhov pesticídov, ktoré sú v iných krajinách zakázané a z ktorých až tridsať označuje Svetová zdravotnícka organizácia za mimoriadne nebezpečné. Podobná situácia je v Argentíne, kde je zo 150 pesticídov využívaných pri pestovaní sóje zakázaných v EÚ až 35. Francúzski cukrovarníci upozorňujú, že 74 % pesticídov používaných v Brazílii pri pestovaní cukrovej trstiny je v EÚ zakázaných a najväčšia juhoamerická krajina navyše nedávno schválila pre potravinárske účely pestovanie takej geneticky modifikovanej odrody cukrovej trstiny, ktorá je v EÚ zakázaná. V podobnom zmysle sa ku kritike dohody stavajú aj slovenskí cukrovarníci združení s ďalšími potravinárskmi producentmi združenými v Potravinárskej komore Slovenska.

Profesorka L. M. Bombardiová na konferencii predložila štatistiky z projektu The Atlas of Agrotoxins (A Geography of Agrotoxins Use in Brazil and Its Relations to the EU), ktoré ukazujú, že používanie agrotoxínov v brazílskom poľnohospodárstve kontinuálne rastie – a to najmä v oblasti Amazónie. Za desaťročné obdobie (2007 - 2017) je v krajine podľa štatistík brazílskeho ministerstva zdravotníctva zaznamenaných 41-tisíc prípadov intoxikácie jedlom, čo znamená približne desať prípadov za deň. Neoficiálne odhady sú však ešte závažnejšie: na jednu nahlásenú intoxikáciu môže pripadať až päťdesiat takých, ktoré sa do štatistík nedostali. Následky takejto intoxikácie môžu byť fatálne: za sledované obdobie umrelo v dôsledku intoxikácie potravinami až 148 ľudí ročne, čo vychádza v priemere na 2,5 človeka denne.

Kým v EÚ je hormonálna podpora rastu zvierat zakázaná, na opačnej strane Atlantiku je situácia iná. Detto platí pre antibiotiká, ktoré sa v EÚ síce smú používať, ale len na liečbu zvierat, nie podporu ich rastu, ako je to povolené v krajinách Mercosuru. Otázna ostáva aj dôveryhodnosť a nezávislosť tamojších poľnohospodárskych, veterinárskych a potravinárskych

kontrol a inšpekcií. Ministerka poľnohospodárstva Gabriela Matečná pripomína, že aj navzdory ubezpečeniam, že nijaké škodlivé potraviny sa na stoly európskych konzumentov nemôžu dostať, viackrát sa tak už stalo (v r. 2017 bol pre škandál s brazílskou hydinou plošne zakázaný dovoz brazílskeho mäsa na Slovensko). Nespoľahlivé kontroly v exportných krajinách zvyšujú náklady na kontrolu bezpečnosti potravín v cieľových krajinách, medzi ktoré patrí aj Slovensko. Podľa Mariána Šoltyho, podpredsedu Slovenskej potravinárskej a poľnohospodárskej komory, by práve mäso produkované v takýchto podmienkach zaplavilo slovenský trh. Hoci sa uvažuje o regulácii v poľnohospodárstve používaných škodlivých látok napr. vyšším zdanením, Karine Jacquemart z franúzskej organizácie Foodwatch sa vyjadrila, že takéto látky v sa nemajú regulovať ekonomicky, ale ich prostým zakázaním.

Vytláčanie drobných poľnohospodárov agrokorporáciami

Práve vďaka využívaniu pesticídov, antibiotík a hormónov sú juhoamerickí korporátni producenti schopní produkovať mäso, sóju a ďalšie poľnohospodárske produkty s nižšími nákladmi než európski farmári. Oproti agrokorporáciám sú však znevýhodnení aj malí juhoamerickí poľnohospodári a pôvodní obyvatelia, ktorí nie sú schopní cenovo konkurovať miestnemu veľkokapitálu a navyše pod jeho nátlakom prichádzajú „dobrovoľne" (za finančnú kompenzáciu, ktorá často nezodpovedá hodnote pôdy) či násilne o vlastnú pôdu. Lokálni poľnohospodári tak prichádzajú o svoje tradičné spôsoby obživy a spotrebitelia sa stávajú závislí na produktoch agrokorporácií, ktoré existenčne zlikvidovali pôvodných miestnych producentov zdravých, čerstvých a lokálnych potravín. S podobnými problémami sa budú potýkať aj európski poľnohospodári a vidiecke komunity. Obchodná dohoda s Mercosurom by len urýchlila preteky ku dnu; nekompromisná cenová vojna by malých hráčov celkom vyradila z hry. Odpor proti dohode je preto zvlášť razantný v krajinách so silným poľnohospodárskym sektorom, ako je Francúzsko či Írsko, ale v odmietavom duchu z rovnakých príčin sa k dohode stavia aj Zväz chovateľov mäsového dobytka na Slovensku. Agropotravinárske komory krajín Vyšehrádskej štvorky sa zhodli, že sú obeťami vyrokovanej dohody, z ktorej bude profitovať najmä strojárenský a automobilový priemysel, a v rovnakom tóne sa vyjadrujú aj poľnohospodári zo západnej Európy.

Michal Feik, štátny radca ministerstva pôdohospodárstva, vyjadril obavy slovenských poľnohospodárov zo sociálneho dumpingu, ekologických a sociálnych okolností poľnohospodárskej a potravinárskej produkcie v krajinách Mercosuru a neuspokojivých potravinárskych štandardov najmä na brazílskej strane, z ktorých vyplýva odmietavé stanovisko k dohode. V podobnom duchu sa už v auguste vyjadrila aj ministerka poľnohospodárstva Gabriela Matečná, ktorá zdôrazňuje nedostatočnú ochranu životného prostredia v Brazílii a ekologické náklady na transport potravín cez Atlantik. Ministerka Matečná už proti MEFTA v r. 2016 hlasovala a podľa vlastných slov je pripravená urobiť tak opäť.

Podľa Colma O'Donella, predsedu írskej asociácie farmárov, by prijatie obchodnej dohody drvivo zasiahlo európske vidiecke oblasti. Upozorňuje, že agropotravinárske výrobné štandardy v EÚ a Mercosure sú veľmi vzdialené; špecificky mäso z Južnej Ameriky je ťažko kontrolovateľné, keďže neraz sa nedá vystopovať ani len jeho skutočný pôvod. Hoci EÚ zdôrazňuje, že štandardy týkajúce sa importu potravín z krajín mimo EÚ sa neznižujú, pre časový tlak (obzvlášť pri transporte potravín) nie je možné kontroly uskutočňovať s maximálnou dôslednosťou a súčasťou dohody je aj kapitola o clách, v ktorej sa spomína partnerský poľnohospodársky program, ktorý by mal znížiť byrokratickú záťaž producentov; im to síce skutočne môže pomôcť, ale európsky konzument tým príde o prístup k dôležitým informáciám o pôvode a spracovaní potravín na svojom stole. Matilde Dupré z Veblen Institute pripomenula, že inšpekcia EP objavila na juhoamerickej strane výrazné medzery pri kontrole bezpečnosti potravín a objavili sa aj zdokumentované prípady, kedy podplatená potravinárska inšpekcia nekonala svoju prácu dôsledne.

Brazília je svetovým lídrom mäsovýroby najmä vďaka dominancii nadnárodných korporácií v sektore. Tie zdecimovali malovýrobcov v celom výrobnom procese – od chovu dobytka až po finálne spracovanie mäsa. Centralizácia mäsospracujúceho priemyslu sa udiala najmä v posledných dvadsiatich rokoch a za výdatnej podpory viacerých brazílskych vlád. Podľa starších údajov spred piatich rokov tvorili až šesť z deviatich najväčších brazílskych exportérov korporácie zaoberajúce sa obchodovaním s obilninami a mäsom[8], zvyšné tri firmy sa zaoberajú ťažbou nerastných surovín vrátane ropy a letectvom. Ich rýchlemu rastu napomohli firemné fúzie a akvizície naprieč mäsovýrobným priemyslom a ďalšími článkami výrobného reťazca.

Kľúčovú úlohu pri tom zohrala v rokoch 2007 až 2013 Brazílska národná rozvojová banka (BNDES – Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico e Social), ktorá v predmetnom období implementovala politiku podpory rastu brazílskych exportne orientovaných firiem na veľké nadnárodné korporácie, ktoré by do krajiny priviedli významné zisky. Dve tretiny zdrojov rozvojovej banky vyčerpali práve títo veľkí hráči. Nielen, že tým obrali menšie podniky o prostriedky na rozvoj, ale dokonca ich vďaka týmto štátnym prostriedkom pohltili. Takýmto zameraním podporuje BNDES trend, ktorý mnohé brazílske mimovládne organizácie považujú za alogický: prehlbovanie závislosti na exporte nespracovaných poľnohospodárskych a nerastných surovín výmenou za import tovarov s vyššou pridanou hodnotou, najmä technologického charakteru. Z pumpovania veľkého množstva peňazí do veľkých exportne orientovaných podnikov benefitujú ich riaditelia a akcionári, ale určite nie bežní daňoví poplatníci.

Aby sme si mohli vytvoriť predstavu o expanzii podnikov, o ktorých sa tu píše, nechajme prehovoriť čísla: hodnota potravinárskej korporácie JBS porástla za desať rokov (2004 - 2014) z jednej miliardy na tridsať štyri miliárd dolárov. Za týmto zázračným skokom treba hľadať práve fúzie a zahraničné akvizície, ktoré korporácii zároveň umožňujú expanziu na nové trhy, kam by sa zo svojej domovskej krajiny nedostala. Jej portfólio pokrýva široké spektrum aktivít – od spracovania mäsa cez výrobu biopalív až po metalurgický priemysel. Tento najväčší svetový exportér mäsa vyváža svoje výrobky do viac než sto päťdesiatich krajín sveta a svoje závody má nielen v Južnej či Strednej Amerike, ale aj v Austrálii, Spojených štátoch či Kanade. Iná brazílska korporácia, BRF, zasa postavila svoj rastový model na akvizíciách menších firiem v rozvojových krajinách, ktorých ekonomický rast sprevádzaný rastom príjmov domácností a životnej úrovne dáva opodstatnenie predpokladu, že v nich stúpne aj dopyt po mäsových výrobkoch. Prostredníctvom svojej dcéry

Plusfood pôsobí BRF aj v Európe: vo Veľkej Británii a Holandsku má závody na spracovanie hydiny, odkiaľ zásobuje európske supermarkety. V nedávnom období sa BRF podarilo preraziť aj na turecký a blízkovýchodný trh, ktoré otvoria príležitosť pre ďalší masívny rast.

Ani navzdory ekonomickému úspechu uvedených a ďalších brazílskych korporácií neexistuje nijaký presvedčivý dôkaz, že z masívnej štátnej finančnej podpory, ktorú tieto podniky obdržali, má brazílska verejnosť prospech. Namiesto toho ponesie všetky sociálne a ekologické dôsledky ich rapídnej expanzie. Agropotravinársky produkčný reťazec sa monopolizuje a korporácie prenikajú už aj do prvovýroby. Ide o dôsledok podobných obchodných dohôd: veľkokapitál má zdroje na investície do techniky a ďalšieho zefektívňovania svojej produkcie, čím vytláča malých producentov a na nich naviazané spracovateľské závody; decimuje sa tak celý nekorporátny výrobný sektor. Jeden z účastníkov konferencie, farmár z Portugalska, na margo uvedeného poznamenal, že predmetom dohôd ako MEFTA nie je ani tak obchod, ako voľný pohyb kapitálu.

Roberto Baggio z argentínskeho Hnutia vidieckych pracujúcich preto zdôraznil, že Zem potrebuje nový technologicko-produkčný vzorec pre poľnohospodárstvo, ktorý sa zbaví agrotoxínov a namiesto nich bude využívať ekologické osivá a hnojivá. Fokus sa musí presunúť na malých producentov a prejsť z monokultúr na diverzifikované poľnohospodárstvo. Aby sa tak stalo, aj malí vlastníci pôdy musia získať prístup k úverom, ktoré by im umožnili prejsť na technologicky inovatívnejšie, ekologickejšie a zdravšie spôsoby hospodárenia.

Výpadok colných a daňových príjmov

Európska komisia vidí primárne výhody obchodnej dohody s Mercosurom v odstránení colných a daňových prekážok, ktoré komplikujú prístup európskych exportérov na juhoamerický trh. Z toho síce európski producenti môžu skutočne profitovať, avšak pre krajiny Mercosuru to bude znamenať výrazný prepad v príjmoch do štátnej kasy. Logicky sa to prejaví v znížení verejných výdavkov, čo najviac ukráti – ako inak – tých, ktorí sú na pomoc štátu odkázaní najviac. Krajiny tak prídu o prostriedky, ktoré potrebujú na pomoc chudobným[9] a rozvoj vzdelávacej, dopravnej či zdravotníckej infraštruktúry. Výpadok príjmov zo štátnej kasy môže viesť k privatizácii verejných služieb: buďto pre zaplátanie rozpočtovej diery alebo pre neschopnosť štátu tieto služby financovať. Po tom, čo bývalý argentínsky prezident Macri signifikantne znížil exportné clá na sóju, dlh krajiny sa viac než zdvojnásobil. Argentínska ekonomika sa zatriasla v základoch, kým plody tohto opatrenia zožali veľkí majitelia poľnohospodárskej pôdy a agropodnikatelia. Štátne kasy krajín Mercosuru navyše ukráti aj liberalizácia finančných služieb (tiež zahrnutá v dohode), ktorá podľa predpokladov povedie k väčším daňovým únikom a praniu špinavých peňazí.

Nezamestnanosť & porušovanie pracovného práva

Mariah R. Silvová z Brazílskej koalície černochov za ľudské práva upozornila, že v Bolsonarovej Brazílii dochádza k systematickému porušovaniu pracovného práva, rozširuje sa tam trieda prekariátu a prístup žien a ľudí tmavej pleti na trh práce (a spravodlivým podmienkam v ňom) má ďaleko od ideálu. Ľudia tmavej farby pleti pritom tvoria až 52 % populácie Brazílie, v národnom parlamente však majú len 20 % zastúpenie; naopak, nadpriemerne sú zastúpení medzi najchudobnejšími obyvateľmi krajiny (až 70 %).

V priemysle Mercosuru sa v dôsledku dohody očakáva nárast nezamestnanosti – špeciálne v sektoroch automobilovej, kovospracujúcej, chemickej a textilnej výroby. Predpokladá sa pokles vzájomného obchodu medzi krajinami Mercosuru – po odstránení ciel možno predvídať, že napr. Brazília bude nakupovať viac európskych áut než argentínskych, čo paradoxne môže viesť k poklesu exportu niektorých krajín a segmentov namiesto jeho očakávaného navýšenia. Rozvoj menej rozvinutých krajín sa môže zaseknúť práve pre neschopnosť konkurovať tovarom a službám importovaným z EÚ. Malí podnikatelia v krajinách Mercosuru si uvedomujú hrozbu konkurencie z Európy, preto sa naprieč svetadielom organizujú, aby dohodu zastavili alebo aspoň zmiernili jej negatívne dopady na zamestnanosť. Andrés Larisgoitia z Konfederácie odborových zväzov Mercosuru potvrdil, že hrozba zatvárania fabrík a skoku v nezamestnanosti je reálna. Má za to, že iný model obchodných dohôd je možný – mali by vychádzať aj smerovať k inkluzívnemu autonómnemu rozvoju, podľa Larisgoitiu tomu však bránia intervencie Spojených štátov, ktoré prostredníctvom vplyvu na médiá, silové zložky, justičný systém a vlády systematicky podkopávajú úsilie progresívnych síl Latinskej Ameriky. Reprezentanti odborových zväzov z oboch strán Atlantiku – A. Larisgoitia z Argentíny aj G. Barbieri z Talianska – sa zhodli, že odbory oboch strán sa musia spájať, aby vydobyli odmietnutie dohody a jej nové prerokovanie. Udržateľný rozvoj by sa v novej dohode mal stať prioritou aj prostredníctvom posilnenia inštitúcie kolektívneho vyjednávania.

Ďalším aspektom zhoršovania pracovných podmienok v krajinách Mercosuru je už teraz dynamická migrácia, ktorej intenzita môže narastať. Ako zaznelo v diskusii, z obchodnej dohody nebudú pracujúci nijak profitovať, naopak, môže sa im ešte priťažiť: nezamestnanosť v kombinácii s ekonomicky výhodnejším exportom potravín do Európy môže ešte zhoršiť situáciu, v ktorej už beztak mnoho ľudí v Argentíne nemá prístup k dostatku kvalitných potravín.

Tanja Buzeková z odborárskeho zväzu Verdi/ITF pripomenula, že liberalizácia sa netýka len výroby, ale aj služieb, vrátane dopravných. Jednou z mála oblastí, ktoré si Mercosur chcel ochrániť, bola námorná preprava, v tomto však bola EÚ agresívnejšia a vymohla si liberalizáciu aj v tomto sektore, ktorý je pre európske dopravné spoločnosti, prirodzene, mimoriadne atraktívny. Dôsledkom rozšírenia súťaže - liberalizácie – je vždy úsilie o znižovanie nákladov, ktoré sa realizuje buď znižovaním miezd alebo zhoršovaním pracovných podmienok, ktoré sú v dopravnom, špecificky námornom sektore už notoricky zlé.

Nerešpektovanie ľudských práv a demokratických princípov

Mariah Rafaela Silvová, akademička z Federálnej univerzity vo Fluminense, v prvom paneli konferencie upozornila na masívne porušovanie ľudských a občianskych práv špeciálne pôvodného, černošského a queer obyvateľstva Brazílie. Otvorene popísala nárast fašistických tendencií v krajine, ktorú od minulého roka vedie krajne pravicový (jej slovami neofašistický) prezident Jair Bolsonaro. Upozornila, že prijatie obchodnej dohody medzi EÚ a Mercosurom by malo obrovské dopady na každodenný život Brazílčanov. Demonštrovala

to historickými, žiaľ dosiaľ platnými príkladmi osídľovania brazílskeho vnútrozemia, rozširovania poľnohospodárskej pôdy a vzniku latifundií – to všetko bolo sprevádzané násilím voči pôvodným obyvateľom a obrábateľom pôdy, ich fyzickou likvidáciou a nedobrovoľným vysídľovaním. Pri presadzovaní svojich záujmov a nariadení Bolsonaro neváha využívať aj ozbrojené zložky štátnej moci. Súčasťou perzekúcií sú politické razie, masové zatýkania, týranie zadržaných ako aj kriminalizácia sociálnych hnutí. V takomto kontexte na začiatku roka Bolsonaro podpísal zákon, ktorý liberalizuje súkromnú držbu zbraní. Podľa údajov inšpekcie brazílskeho senátu, ktorá sa zamerala na vraždy mladistvých, brazílska polícia zabila za päť rokov viac ľudí než americká polícia za tridsať rokov. V najväčšej krajine Južnej Ameriky zabije polícia v priemere päť ľudí denne.

MEFTA je však problematická aj z iných príčin: nielen, že sa dostáva do konfliktu s inými medzinárodnými dohodami, ktoré už Brazília uzatvorila, ale aj s vlastnou brazílskou ústavou, osobitne jej staťou venovanej ochrane prírodného dedičstva. „Keďže je Brazília najväčším obchodným partnerom spomedzi krajín Mercosuru, rokovania o MEFTA s Bolsonarovou vládou vysielajú signál, že EÚ v skutočnosti nezáleží na boji proti klimatickej zmene a za environmentálnu udržateľnosť, dodržiavanie ľudských práv a demokratických princípov," tvrdí poslanec EP Helmut Scholz. Európska komisia je v kritike Bolsonarovej vlády príliš mäkká a taktne sa pri obchodných rokovaniach vyhýba ráznej kritike porušovania ľudských práv a slobodnej politickej súťaže v Brazílii, nehovoriac už o nepostihovanom násilí ozbrojených zložiek štátu, odsunoch pôvodnej populácie z ich pôdy, narušaním pracovného práva, útokoch na odbory a likvidácie mechanizmov občianskej participácie na vláde, ktoré sú ukotvené v ústave. Na konferencii viackrát zaznelo expresívne slovné spojenie „genocída černochov/pôvodného obyvateľstva", ktoré podľa reprezentantov utláčaných komunít vystihuje extrémne násilie, ktoré ozbrojené zložky brazílskej štátnej moci používajú na potlačenie im nepohodlných komunít a hnutí.

Rokovania za zavretými dverami – utajovanie konečného znenia dohody až do poslednej chvíle, ako to bolo aj pri dohodách TTIP či CETA – nenapomáhajú budovaniu dôvery v európske inštitúcie a navyše znemožňujú pripomienkovanie dohody zo strany mimovládnych organizácií či vedeckej komunity. Tieto perspektívy sú pritom dôležité pre zhodnotenie environmentálnych a spoločenských vplyvov dohody o voľnom obchode. Dohoda CETA, ktorá ešte neprešla kompletnou ratifikáciou, je už od r. 2017 v provizórnej platnosti, čo ďalej spochybňuje demokratickosť uzatvárania obchodných dohôd.

Maria S. Peresová z brazílskej Strany práce sa v závere konferencie vyjadrila, že ak EÚ obchodnú dohodu uvedie do platnosti, potvrdí tým svoj nepriateľský postoj voči krajinám Mercosuru aj navzdory tomu, že sa vec prezentuje inak. Podľa Peresovej slov sa Brazília eticky a morálne rúca a v krajine rýchlo korodujú štátne inštitúcie i demokracia ako celok. V r. 2016 v krajine podľa Peresovej prebehol puč[10], dôsledkom ktorého sa o dva roky neskôr dostal k moci Bolsonaro so svojimi ekonomicky hyperliberálnymi politikami. Peresová tvrdí, že v Brazílii sa utvára nová realita s novým jazykom podobne, ako to bolo v Nemecku 30. rokov minulého storočia: všetko sa kategorizuje ako tovar (vrátane práce či prírody), čo znamená návrat k radikálnemu neoliberalizmu z 80. rokov. Brazília je podľa jej slov laboratóriom neoliberalizmu (akým bolo svojho času Čile), v ktorom sa testujú limity brazílskeho národa i demokracie ako takej. Dokladá, že Brazília sa stále nezbavila otroctva, len pozmenila jeho formu.

Privilegovanie investorov

Hoci mechanizmus riešenia investičných sporov, ktorý pre svoju problematickosť zablokoval či zdržal už predchádzajúce obchodné dohody (TTIP či CETA), nie je v MEFTA zahrnutý, očakáva sa, že do finálneho znenia dohody sa stále môže dostať. Lobisti všetkých článkov reťazca poľnohospodárskej a potravinárskej veľkovýroby tlačia na vlády, aby pristupovali na dohody o voľnom obchode, vďaka ktorým získajú agrokorporácie prístup na nové trhy. Ich zisky porastú aj na úkor zdravia spotrebiteľov a celého ekosystému. Pripomeňme si, že práve priemyselné poľnohospodárstvo je jednou z centrálnych otázok čínsko-amerických obchodných rokovaní aj sporov. Mäsové a mliečne výrobky budú relevantné aj pre pripravovanú obchodnú dohodu medzi EÚ, Austráliou a Novým Zélandom. Hoci poľnohospodárske a potravinárske korporácie reagujú na rozšírené environmentálne povedomie a nároky spotrebiteľov napríklad tým, že v rámci svojej spoločenskej zodpovednosti sľubujú kompenzáciu svojich škodlivých vplyvov na životné prostredie, nestačí to. Tieto škodlivé vplyvy treba jednoducho v prvom rade eliminovať – a to najmä decentralizáciou globálnej poľnohospodárskej potravinárskej výroby a podporou lokálnych potravinových systémov v správe menších komunít.

Zhrutie

Ľavicový prístup k obchodným dohodám nemusí byť apriórne odmietavý. Mali by však slúžiť zvyšovaniu spoločenských, ekologických, pracovných i zdravotných štandardov, nie ich znižovať. Odklon od multilateralizmu k bilateralizmu, ktorý je príznačný pre obchodnú politiku Spojených štátov, Číny a po brexite aj pre Veľkú Britániu, ide proti týmto ambíciám. Politická skupina EP GUE/NGL má preto záujem vypracovať novú obchodnú dohodu, ktorá by zohľadnila vysoké nároky na ochranu životného prostredia, ako aj eliminovala ostatné nedostatky súčasného znenia dohody.

Občania Európskej únie by mali porozumieť, že podobne ako pri predchádzajúcich veľkých obchodných dohodách (TTIP, CETA), ani pri prípadnom podpise dohody s Mercosurom v jej nateraz známom znení nebudú z voľného obchodu medzi Európu a Južnou Amerikou profitovať bežní občania (ani v EÚ, ani v krajinách Mercosuru), ale predovšetkým veľké korporácie a krajiny (najmä Francúzsko, Holandsko Nemecko, Portugalsko či Španielsko). Možno preto očakávať ďalšie prehĺbenie ekonomickej asymetrie vnútri EÚ. Ako upozorňuje profesorka L. M. Bombardiová z Univerzity v Sao Paolo, aj samotná MEFTA je dohodou medzi dvoma ekonomicky nerovnocennými blokmi, ktorá ich nevyrovnanosť ešte zvýrazní. Podľa bývalej poslankyne EP A. M. Mineurovej sa rozvojové krajiny nikdy nepriblížia rozvinutým, ak s nimi (aj prostredníctvom nevýhodných obchodných dohôd) budú musieť súťažiť.

Dohoda je aktuálne podrobovaná tzv. legálnemu skríningu, tzn. preverovaniu jej znenia a dôsledkov po právnej stránke. V priebehu roku 2020 by malo byť finálne znenie dohody preložené do všetkých oficiálnych

jazykov EÚ, aby mohlo v druhej polovici roka prejsť ratifikáciou v národných parlamentoch, a v roku 2022 by dohoda mohla vstúpiť do platnosti; je však veľmi pravdepodobné, že sa proces pre masívne vzopätie verejnosti na oboch stranách Atlantiku zdrží či pozastaví. Podľa niektorých odhadov sa môže implementácia dohody posunúť až o niekoľko rokov. Očakáva sa, že zápas o zastavenie dohody v jej súčasne známom znení sa na európskej strane povedie skôr na úrovni národných parlamentov než inštitúcií EÚ. Ide o tzv. zmiešanú dohodu, čo znamená, že ju môže zablokovať každý národný parlament krajín EÚ tak, ako sa to stalo pri dohode CETA. Je však potrebné rátať so silným protitlakom: ak by sa podarilo dohodu dotiahnuť do konca, šlo by o najväčšiu obchodnú dohodu, ktorú EÚ dosiaľ vyrokovala[11], zo strany veľkokapitálu je preto eminentný záujem o jej presadenie. Úspory na cle by totiž boli trojnásobné oproti úsporám z dohôd s Japonskom i Kanadou dohromady. Objem obchodnej dohody je 90 miliárd eur, pričom každoročná úspora na cle zo strany európskych podnikov by dosiahla až štyri miliardy eur.

Ešte než sa dohoda dostane do ratifikačnej fázy, je možné, že ju zastaví Argentína. Prezidentské voľby tam totiž tento rok vyhral ľavicový kandidát Alberto Fernández, ktorý pravdepodobne nadviaže na protekcionistickú politiku svojej viceprezidentky a predchodkyne v prezidentskom úrade v rokoch 2007 – 2015 Cristiny Fernández-ovej. Obaja vyjadrili svoje obavy, že MEFTA by ohrozila argentínsky priemysel a urobila z krajiny prostého exportéra poľnohospodárskych komodít, a Fernández sa nechal počuť, že sa nebojí znovuotvoreniu vyjednávaní o dohode – to sa však nepáči európskej strane, ktorej sa vidina ďalšieho predlžovania už dvadsať rokov trvajúcich rokovaní nepáči. Radikálnejším odmietnutím dohody sa však krajina môže dostať pod ekonomický tlak, ktorý by vznikol podpísaním dohody s ostatnými krajinami Mercosuru. Dohoda sa totiž nepodpisuje s Mercosurom ako celkom, ale jeho jednotlivými členskými krajinami, a brazílsky prezident Jair Bolsonaro už Argentíne pohrozil dokonca vypudením z Mercosuru či vystúpením samotnej Brazílie zo združenia, čo by mohlo viesť k jeho úplnému rozpadu a kolapsu rokovaní. V prípade, že by sa dohodu s EÚ nepodarilo dosiahnuť, Bolsonaro je pripravený na náhradnú bilaterálnu zmluvu so Spojenými štátmi. Argentína je v nepohodlnej situácii pre svoju finančnú krízu – očakáva sa, že v dohľadnej dobe bude musieť požiadať o finančnú injekciu zo strany MMF, čo výrazne zúži jej manévrovací priestor pre suverénnu ekonomickú a sociálnu politiku.

Hoci je cesta k úplnej ratifikácii obchodnej dohody ešte zdĺhavá a má mnoho úskalí, netreba sa spoliehať, že sa pre odpor z rôznych strán MEFTA pochová sama. V záujme ochrany vlastného zdravia a európskeho poľnohospodárstva, ale aj v záujme internacionálnej solidarity s pracujúcimi a neprivilegovanými na opačnej strane sveta by sme mali trvať na opätovnom otvorení obchodnej dohody a presadení rozvojových cieľov ako skutočnej priority. Čeliac ekologickej katastrofe je MEFTA v jej súčasnom znení neprijateľná: životné prostredie ani ľudské práva nemôžu byť predmetom obchodu hŕstky vplyvnej veľkoburžoázie; obchodné dohody rozsahu a vplyvu MEFTA si vyžadujú plnú demokratickú účasť občanov krajín EÚ aj Mercosuru. Stoja pred nami len dve ozajstné alternatívy, ktoré sa netýkajú len obchodnej dohody s Južnou Amerikou: ďalšia privatizácia verejného záujmu alebo jeho demokratická kontrola a presadzovanie. Iba jedna z nich zohľadňuje človeka a prírodu ako nedeliteľný celok; iba jedna z nich kladie dôstojný a zdravý život každej osoby pred úspory z cla; iba jedna z nich vedie k skutočnej medzinárodnej solidarite namiesto globálneho vykorisťovania. Iba jedna z nich nás v konečnom dôsledku nezahubí.

[1] Venezuela má členstvo od r. 2017 pozastavené; Bolívia je od r. 2015 v procese prístupových rokovaní.

[2] Svetová obchodná organizácia je však sama o sebe v kríze; pod vplyvom obchodnej politiky ekonomických veľmocí je na vzostupe bilateralizmus namiesto multilateralizmu, ktorý sa snažila presadzovať WTO. Odvolací orgán WTO, ktorý má riešiť medzinárodné obchodné spory, je navyše pre Spojené štáty zablokovaný – chýba mu personálne obsadenie a teda aj uznášaniaschopnosť.

[3] Ide o nárast oproti súčasnému stavu vypočítaný na základe predpokladaného zvýšenia objemu obchodnej výmeny, teda aj výroby ôsmich analyzovaných potravín.

[4] Len na pestovanie eukalyptu sa v Brazílii využíva plocha trikrát väčšia než je Belgicko a čísla sú ešte vyššie pri iných komoditách: cukrová trstina sa pestuje na štvornásobne väčšej ploche a sója dokonca jedenásťnásobne väčšej ploche, než akú zaberá táto západoeurópska krajina. Alebo ešte inak: pôda, na ktorej sa v Brazílii pestuje len sója, je rozľahlá ako Nemecko.

[5] Pätinu celosvetovo vyprodukovanej hovädziny exportuje samotná Brazília, pri hydine je číslo ešte väčšie: až takmer 40 %.

[6] Dopyt po ňom rastie najmä v Číne, na čo brazílski producenti promptne reagujú.

[7] Masívne lesné požiare, pre ktoré sa pozornosť celého sveta v priebehu augusta 2019 obrátila na Južnú Ameriku, vznikli okrem sucha z veľkej miery aj pre cielené vypaľovanie pralesov za účelom rozširovania poľnohospodárskej pôdy na ich bývalé územie. Za devastáciu lesov môže v rozhodujúcej miere medzinárodný obchod a záujmy nadnárodných potravinárskych korporácií.

[8] Objem ich exportu sa odvtedy pravdepodobne ešte zvýšil.

[9] Napríklad v Brazílii žilo v r. 2017 pod hranicou chudoby takmer 27 % populácie, pričom 7,4 % populácie žilo v extrémnej chudobe.

[10] Prezidentka Dilma Rouseffová bola v auguste 2016 federálnym senátom definitívne odvolaná zo svojho úradu pre obvinenia z korupcie.

[11] Prekonala by tak aj aktuálne najväčšiu dohodu o voľnom obchode s Japonskom, tzv. JEFTA, ktorá je v platnosti od februára tohto roka a vytvorila tak najväčšiu zónu voľného obchodu na svete.

Zdroje & ďalšie informácie:

Sprievodca obchodnou dohodou MEFTA od GUE/NGL

Správa organizácie GRAIN o vplyve obchodnej dohody EÚ - Mercosur na globálne uhlíkové emisie.

Všeobecné informácie o brazílskom mäsospracujúcom priemysle (rast korporácií, pracovné podmienky, vplyv na životné prostredie a mnoho ďalšieho; Shefali Sharma/Institute for Agriculture and Trade Policy Europe)

Informácie o vplyve MEFTA na finančný sektor a ilegálne finančné toky od GUE/NGL

Reportáž vznikla vďaka finančnej podpore Rosa Luxemburg Stiftung a prvýkrát bola uverejnená na portáli Pole (poleblog.sk).

A CO ČTEŠ TY?

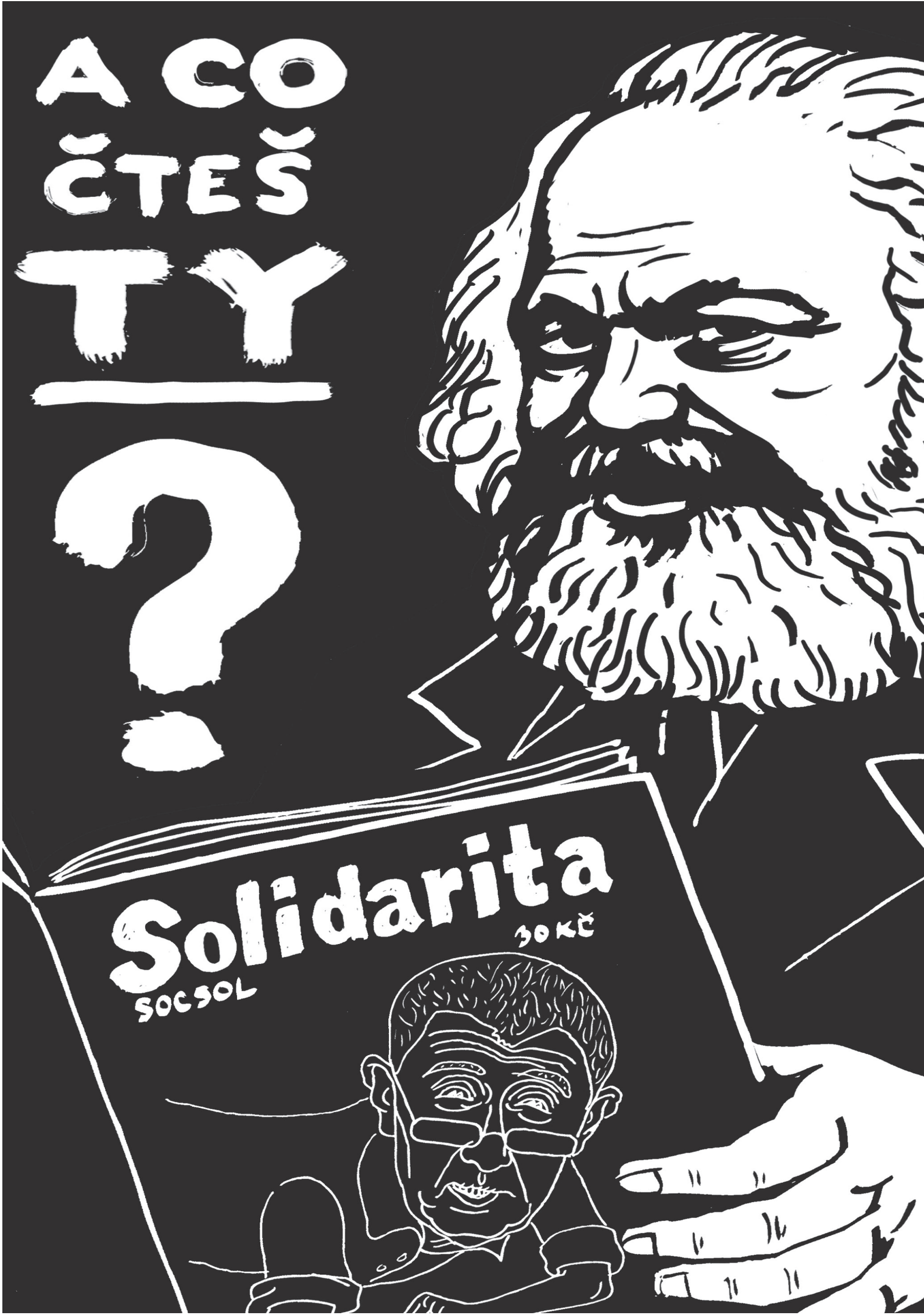

LIBANON, ANEB DRUHÁ VLNA ARABSKÉHO JARA

MARTIN CHURAŇ

Bude tomu brzy deset let, co se arabskými zeměmi přehnalo tzv. arabské jaro. Po roce nebo dvou skončilo většinou (s částečnou výjimkou Tuniska) masové hnutí za svobodnější a spravedlivější společnost špatně: buď občanskou válkou (Libye, Jemen, Sýrie) nebo nastolením diktatury ještě tvrdší, než jakou revoluce krátce předtím svrhla (Bahrajn a Egypt) – v nejlepším případě pak zůstal zachován status quo. Nyní vypukávají protesty znovu, tentokrát převážně v těch arabských zemích, kterým se první vlna v roce 2011 vyhnula: v Alžírsku, Súdánu, Iráku a Libanonu.

Není náhoda, že zrovna tyto země nezažily spolu s ostatními revoluci nebo pokus o ni. Všechny spojuje tu více, tu méně nedávná zkušenost občanské války: Alžírsko mělo za sebou válku s islamisty v devadesátých letech, spojenou s masovým terorismem ve většině měst, Súdán přes půl století trvající válčení v provinciích na periferii, Irák válku po americkém "osvobození" v roce 2003, která v době arabského jara sotva skončila (a dva roky na to vypukla nanovo), Libanon pak vnitřní válku mezi lety 1975 a 1990.

Výsledek byl, že tamní obyvatelé byli traumatickými zkušenostmi proti revolučním náladám naočkováni: báli se, kam případná destabilizace režimu povede, a vývoj v sousedních státech vypadal, že jim dává za pravdu. Tak se aspoň donedávna soudilo: v roce 2019 totiž lidé vyšli do ulic i zde. Frustrace z nevalných životních vyhlídek, nezaměstnanosti a oligarchických elit, které si rozparcelovaly ekonomiku i stát, nakonec převážila nad strachem z neznámého.

LIBANON: NÁBOŽENSKÝ KOMUNITARISMUS Z VŮLE ZÁPADU

Poměry jsou jinak v každé z těchto čtyř zemí různé. Irák a Libanon se od Súdánu a Alžírska liší zejména přítomností mnoha náboženských vyznání. Irák, jak známo, se dělí na sunnity a šíity (a Kurdy na severu, což je komunita národnostní, nikoliv náboženská). V Libanonu pak vedle sunnitů a šíitů žijí drúzové a křesťané různých konfesí (drúzové tvoří cca pět procent obyvatel, zbylé tři skupiny jsou si podle odhadů počtem přibližně rovny). Státy v tomto regionu odedávna přistupovaly k lidem podle jejich náboženské příslušnosti (při vyjednávání s menšinami se vždy obracely na jejich náboženské představitele, kteří tak fungovali jako komunitní lídři a zároveň prostředníci). Když západní země po první světové válce oblast kolonizovaly, tento přístup místy převzaly, ne všude však ve stejné míře. V Iráku i Sýrii bylo upřednostňování některých skupin z velké části neformální. Libanon naopak Francouzi rozdělili nebývale důsledně.

Když získal Libanon v roce 1947 nezávislost, vstupoval do ní s Francouzi naordinovanou ústavou, která obyvatele politicky dělila podle konfesí: prezidentem republiky je vždy povinně křesťan, premiérem sunnita, předsedou sněmovny šíita (senát, jehož předsednictví mělo být vyhrazeno drúzovi, nakonec nebyl zřízen). V takovém uspořádání se sice neustavila diktatura se silným vůdcem jako v mnoha jiných arabských zemích, demokracie však také mohla vzniknout jen těžko: libanonské politické strany fungují na konfesijním základě (i když každá konfese jich má několik) a elity jednotlivých náboženských komunit mají veřejný život pod palcem: jejich řadoví příslušníci se naopak zejména od občanské války vyhýbají vzájemnému styku, a v případech, kdy je nutné něco spolu řešit, tak činí prostřednictvím svých politických představitelů.

Ti se často opírají o podporu cizích spojenců (šíitské strany o Írán a Sýrii, sunnitské o USA a Saúdskou Arábii, zatímco křesťané jsou rozděleni a mohou tak být jazýčkem na váhách). V sedmdesátých letech už vyjedná-

vání elit k vyrovnání protichůdných požadavků nestačilo, výsledkem byla dlouhá válka, jejíž stopy jsou i po třech desetiletích v libanonské společnosti znát. Odpovědnosti politiků voličům takový systém zrovna nesvědčí: tlak na to, aby volený zástupce nebyl kritizován a nebyla tak oslabována jeho pozice vůči zástupcům těch druhých, je tu celkem nepřekvapivý.

Takový je tedy libanonský politický systém. Podobný nastolili Američané po roce 2003 v Iráku, s ještě katastrofičtějšími důsledky – podle pozoruhodné logiky, kterou si západní politici oblíbili, že když se příslušníci různých náboženství nemají rádi, postavíme všechno na náboženství.

NESTABILITA ZAKRÝVÁ STRNULOST

Občanská válka byla krutá: v hlavním městě Bejrútu a dalších konfesijně smíšených městech ovládaly milice jednotlivé čtvrtě a pouliční boje i ostřelování dělaly ze života civilistů každodenní kličkování před smrtí. Není divu, že po jejím skončení na sebe jednotlivé komunity dodnes pohlížejí s nedůvěrou a příliš spolu nemluví. I proto, že jejich ekonomické postavení nikdy nebylo stejné a ani z poválečné obnovy neprofitovaly stejnou měrou.

Ihned po válce se vůdcové bývalých milicí vrhli současně do podnikání i politiky. Obojí si rozdělili mezi sebou a získané pozice předávají potomkům. Kdo k nim nepatří a chce něco znamenat, musí si získat jejich přízeň a začlenit se do klientelistického systému, který tu už třicet let funguje. Oligarchové si přitom hlídají své sféry vlivu: například bankovnictví je převážně křesťanské, stavebnictví zase (donedávna) spíše sunnitské, zatímco šíité jsou chudými příbuznými. Regulace bývají nastavené tak, aby podporovaly monopolní postavení nejsilnějších podniků. Kolem toho se točí velká část (převážně zákulisních) politických sporů: elity z každé konfese se snaží uhájit své pozice a podle možností proniknout i do sektorů dalších. Skrze to nahlížejí na veškeré ekonomické reformy zaváděné pod taktovkou západních institucí (Mezinárodního měnového fondu a Světové banky), jejichž konkrétní podoba bývá dojednána v souladu s jejich zájmy.

Do toho zasahují zájmy zahraničních mocností. Jižní Libanon byl v letech 1978 až 2000 okupovaný Izraelem, ve zbytku země pobývaly do roku 2005 syrské jednotky, jejichž přítomnost rozdělovala libanonskou veřejnost v podstatě podle komunitního klíče. Prosyrský a protisyrský postoj byl léta hlavním dělítkem na politické scéně.

Právě to vedlo v roce 2005 k nebývalé politické krizi, když byl zavražděn sunnitský (a tudíž protisyrský) premiér Rafik Harírí, přičemž stopy vedly k prosyrskému a proíránskému hnutí Hizballáh. Následné protestní demonstrace zmobilizovaly dle údajů západních médií přes milion lidí, což v šestimilionové zemi nešlo ignorovat. Hnutí nakonec vedlo k stažení syrských vojáků a utvoření „prozápadní“ vlády. Na západě média nadšeně hovořila o „cedrové revoluci“ (bylo to v době „oranžové revoluce“ na Ukrajině, „nachové revoluce“ v Gruzii, „tulipánové revoluce“ v Kyrgyzstánu a jiných), která měla být součástí vlny demokratických revolucí po celém světě.

Pravdou je, že žádná demokratizace se v Libanonu nekonala, politický život se dál nesl ve znamení přetahování elit o zdroje a vměšování mocnějších zemí (o vliv tu stále zápolí Írán se Saúdskou Arábií, potažmo Západem), přičemž od roku 2012, kdy revoluce v sousední Sýrii přešla ve válku, rostly obavy, aby se situace nevymkla z rukou jako v sedmdesátých letech, neboť i vzájemná nedůvěra mezi komunitami se stupňovala, zvlášť když šíité jezdili bojovat do Sýrie na straně režimu, sunnité vytvářeli vlastní islamistické milice a i mezi křesťany začal sílit náboženský fundamentalismus.

Při tom všem běžní Libanonci většinou neměli o svých představitelích vysoké mínění: další konstantou vývoje byl totiž růst nerovností, bohatnutí jedněch a chudnutí ostatních, nefungující státní instituce a problematické veřejné služby. Nespokojenost občas prudce rašila na povrch: mezi lety 2011 a 2015 několikrát propukly živelné demonstrace dost masové na to, aby o nich referoval světový tisk: tu proti korupci, tu proti „konfesijní-

mu“ politickému systému, tu zas proti dlouhodobému neodklízení pouličních odpadků, které pomalu začínaly ucpávat ulice a ohrožovat zdraví (tzv. hnutí „Smrdíš“). V roce 2019 upoutaly mezinárodní pozornost smíšené kandidátky „občanské společnosti“ proti konfesijnímu establishmentu, které ovšem nakonec zcela pohořely.

V loňském roce se výrazně zhoršila ekonomická situace. Západem doporučované reformy se jako obvykle zrovna neosvědčily, státní dluh dělal stále větší vrásky politikům i ekonomům.

ODMÍTNUTÍ SYSTÉMU

Rozpočtové problémy se politická garnitura pokusila vyřešit tradičně: uvalením nepřímých daní na spotřebitele, zatímco sáhnout na zisky velkých firem (často v jejím vlastnictví) nijak nehodlala. Mezi opatřeními, která vláda v polovině října 2019 oznámila, bylo i zdanění používání digitálních komunikačních aplikací typu v Libanonu populární WhatsApp, a to ve výši šesti dolarů měsíčně. Uvedla tím do pohybu nečekanou lavinu.

17. října započaly v celé zemi demonstrace spojené s blokádami silnic. Hospodářská aktivita byla v celém státě utlumena. Kvůli tomu byl tento výbuch přirovnáván k hnutí „žlutých vest“ ve Francii o rok dříve. Tím spíš, že stejně jako francouzské žluté vesty během několika dnů přešly od původního odmítání zvýšení daní z paliv a energií k obecnějším ekonomickým i politickým požadavkům, začali i demonstrující Libanonci téměř okamžitě žádat změny uspořádání v zemi. S podobnostmi mezi oběma hnutími jinak netřeba přehánět: i v libanonských událostech vystupují do popředí depolitizované lidové vrstvy, zapojuje se ale i část vrstev středních. Na rozdíl od Francie hlavní část protestů stále spočívá v masových demonstracích v centrech měst – celkový počet dvou milionů lidí, kterého demonstrace po celé zemi podle odhadů dosahují, patrně překonal rekord roku 2005. Větší úlohu také v libanonském případě hrají stávky: zejména školské instituce a úřady byly mnohde uzavřeny. To vše bez jakékoliv organizační výpomoci ze strany politických hnutí či nevládních organizací, vidět nejsou ani vlajky či jiné politické symboly.

Oproti roku 2005 se toto hnutí podstatně liší svým odmítáním systému postaveného na komunitách. „Cedrová revoluce“ před patnácti lety mobilizovala sunnity a část křesťanů, zatímco šíité se k ní stavěli nepřátelsky. Příslušníci každé komunity tenkrát stáli za svými předáky. Dnes se stavějí proti nim, a zasaženy jsou tím všechny konfese.

Neznamená to, že by podoba protestů nevykazovala regionální rozdíly[1] V hlavním městě Bejrútu a okolí (kde žije 38 % obyvatel země a kam vláda nejvíc a na úkor zbytku země dává peníze) mají na demonstracích stále výrazný (ale ne výlučný) podíl střední vrstvy, které drtí rostoucí ceny bydlení a dalších nezbytností, kvůli nimž si život ve městě mohou stále méně dovolit. K jejich frustraci přispěl i způsob, jakým proběhla obnova válkou zničeného města: pod taktovkou vládnoucí oligarchie se centrum během třiceti let proměnilo ve čtvrť luxusních obchodů pro bohaté návštěvníky ze zemí Perského zálivu, kde se běžný Libanonec necítí doma.

Jiná je situace v severním Libanonu. Tato oblast, převážně obývaná sunnity a křesťany, zažívá v posledních letech výrazné chudnutí a zaostávání za zbytkem země, tím spíš, že vláda do tohoto regionu v podstatě přestala investovat. Hnací silou protestů je tu právě armáda nezaměstnaných a dalších lidí žijících pod prahem chudoby, nezřídka i bídy. Libanonské nejužší elity jsou převážně složené z křesťanů a sunnitů, většina příslušníků těchto dvou komunit je na tom však velmi zle. Těžko ještě budou věřit, že jejich političtí představitelé jsou přirozenými obhájci jejich zájmů, třeba už jen proti „těm druhým“.

Podobná trhlina se ale objevila i u šíitů, což je největší novinka.

HIZBALLÁH V ÚZKÝCH

Šíité tvoří ve většině muslimských zemí diskriminovanou menšinu, kterou sunnitští teologové považují za kacířskou. V Libanonu, kde žádné náboženství nemá mezi obyvatelstvem většinu, je takto ustrkovat nelze, přesto si ani tady oproti ostatním nestojí stejně dobře[2]. Jižní Libanon, kde žije většina z nich, byl dlouho nejchudší částí státu. I šíité mají své movité elity, ty se však nemohou rovnat křesťanským a sunnitským multimiliardářům. Díky tomu u nich není sociální propast mezi „předáky“ a „obyčejnými lidmi“ tak výrazná jako u ostatních komunit a šíité bývají kolem svých politiků oproti jiným semknutější.

Přesto i jižní Libanon a potažmo celá šíitská komunita se za posledních dvacet let změnily. Díky ekonomickému rozvoji se vytvořila nebývale bohatá šíitská podnikatelská třída, která své postavení získala v první řadě skrze stavebnictví a mezinárodní obchod (provozovaný mimo jiné početnými libanonskými emigranty v Evropě, Americe, ale i Africe). V jižním Libanonu tak vedle sebe leží jak velmi bohaté, tak velmi chudé enklávy, a chudí, kterých je stále výrazná většina, často vidí zbohatlíkům téměř do oken.

Tak se stalo, že vystoupení proti elitám probíhá nyní u šíitů stejně radikálně jako u všech ostatních. Z obou jejich politických stran to nejvíc odnáší se státem a vůbec se systémem srostlejší Amal, která upadla do hlubokého opovržení. Složitější je to u Hizballáhu (arabsky doslova „Strany Boží“), strany mající svou vlastní milici silnější než libanonská armáda. Hizballáh není do takové míry hodnocený jako součást establishmentu a stále ještě si uchovává prestiž z doby svého válčení s Izraelem (jižní Libanon byl přes dvě desetiletí, do roku 2000, pod izraelskou okupací). I on je nicméně pod tlakem a úcta k němu již není, co bývala.

Hizballáh je konzervativní islamistická strana. Je tedy možná překvapivé, že se dlouho těšil příznivému hodnocení v částech arabské i západní radikální levice, která ho občas představovala jako sice nikoliv neproblematické, nicméně sociálně radikální hnutí, jakousi obdobu katolické teologie osvobození. Tento obraz má k pravdě daleko[3]. V době svého založení v polovině osmdesátých let byl Hizballáh veden převážně příslušníky nižších středních vrstev a duchovními, dnes je však v zásadě v područí hospodářské elity. Velcí podnikatelé, jejichž vzestup jsme zmiňovali výše, bývají buď jeho sponzory, nebo přímo členy.

I na společenských aktivitách Hizballáhu je to znát. Hizballáh je stát ve státě, který kromě vlastní armády provozuje i své soukromé školství a zdravotnictví, o charitách nemluvě. Na jeho

1 link: https://www.contretemps.eu/liban-soulevement-populaire/)

2 link: https://www.contretemps.eu/hezbollah-fondamentalisme-neo-liberalisme/

3 https://www.contretemps.eu/le-hezbollah-une-force-contre-revolutionnaire/

školách se platí značné školné, jejich posláním je vychovávat a zajistit si loajalitu dětí elity. Také jeho nemocnice nejsou právě levné. Hizballáh je nejen nábožensky konzervativní, ale i jeho ekonomický a sociální program je napravo, jak je ostatně u islamistických stran v arabských zemích časté (viz Muslimské bratrstvo v Egyptě).

„Pokrokovost" Hizballáhu byla spatřována hlavně v jeho zahraniční politice – v boji proti západnímu a izraelskému imperialismu. Pokud jde o Izrael, několikrát v minulosti Hizballáh odrážel jeho útoky, již léta se však konfrontaci s ním vyhýbá – a platí to i obráceně. Jeho vojenské nasazení zejména v občanské válce v Sýrii je v praxi spíš podporou jednoho imperialismu (íránského) proti druhému (saúdskoarabskému).

Reakce Hizballáhu na současnou protestní vlnu je příznačná. Stejně jako všechny ostatní politické strany v zemi sice uznal oprávněnost stížností na poměry, zároveň však hnutí označil za zmanipulované provokatéry a zahraničními agenty, kteří mají v pozadí tahat za nitky. Hizballáh se také vyznamenal fyzickými útoky svých klacky nebo tyčemi ozbrojenými členy na demonstranty. Stoupenců má v zemi stále dost, už dávno však není povznesený nad kritiku.

LEVICE ZATÍM JAKO KAPKA V MOŘI

Levicové síly jsou v Libanonu odedávna slabé. Je pro ně příznačné, že se dlouho držely ve stínu Hizballáhu, který přes své výhrady z velké části podporovaly[4]. To platí například pro jinak nepříliš vlivnou Komunistickou stranu Libanonu. S nejnovějším vývojem je tento postoj „kritické podpory" už těžko udržitelný a staré vazby tak začínají pomalu brát za své. Levice se tak snaží zapojovat do protestů, v jejichž rámci občas zaznívají také feministické[5] nebo ekologické[6] požadavky (zemi sužuje řada problémů od nedostatku a špatné kvality pitné vody po rozsáhlé lesní požáry). Zcela naproti tomu absentují odbory. Oficiální odborová konfederace je zcela ovládána konfesijními stranami, které si v ní rozdělily vliv, a snahy o založení nezávislých odborových struktur během menších protestů v dřívějších letech se jim podařilo utnout. Pro hnutí zaměřené mimo jiné proti hmotným nerovnostem a ekonomické moci je to slabina (odhlédneme–li od toho, že nezúčastněné odbory aspoň nemohou nic brzdit).

Zatím protestující i bez levice pochopili, kde je nepřítel, jak ukazuje například útok na sídlo Národní banky[7] (i tady se nabízí srovnání s podobnou akcí francouzských „žlutých vest" v Paříži, i když jinak raději nebudeme s přirovnáními pospíchat), a také proti soukromým bankám je vztek davů zaměřen (většina z nich omezila po vypuknutí hnutí klientům výběry peněz a tím jim silně komplikuje život). Co bude dál, nevíme, snad ale můžeme soudit, že pokud náhodou levice v takové atmosféře nedokáže zvýšit svůj společenský ohlas, chyba bude na její straně.

REAKCE STÁTU

Politická garnitura reagovala od začátku vylekaně. Její první reakcí bylo zrušení oznámené daně z užívání elektronických komunikací, která stála u začátku bouří, a k tomu snížení některých jiných, stejně jako snížení platu poslanců a ministrů na polovinu. Když tato spíše kosmetická opatření nijak nepomohla, byla dalším krokem demise premiéra a jmenování nové vlády. Ani to k uklidnění nevedlo a davy začaly požadovat nejen demisi prezidenta (které se jim nedostalo), ale i změnu celého politického systému tak, aby nebyl již postavený na náboženských komunitách. O tom již politici nejsou ochotni uvažovat a systém se snaží udržet za každou cenu, neboť když jde o zachování vlastních privilegií, projevují věčně znesváření křesťanští i muslimští papaláši najednou vzácnou shodu.

Konfrontace represivních orgánů státu (a stran) s demonstranty jsou zatím poměrně mírné na blízkovýchodní poměry, zvlášť když je srovnáme s tím, jak probíhají podobně motivované (a rovněž proti konfesijnímu rozdělení zaměřené) protesty v Iráku: zatímco tam tečou od začátku potoky krve a počet zabitých protestujících se počítá na stovky (jak odpovídá zdrsnělým iráckým poměrům), v Libanonu se mrtví zatím počítají spíš v jednotkách. A jeden komentátor poznamenal, že postup libanonského státu snad ani není tak drastický jako taktika francouzské policie v době hnutí „žlutých vest", během kterého také nebylo mrtvých úplně málo – západní demokracie se zkrátka nemají až tak čím chlubit.

Jak bude hnutí pokračovat, nelze soudit. Nemá za sebou silnou organizaci, a v tom mají jeho protivníci v mocenských pozicích velikou výhodu. Zatím ovšem vlna ani po čtyřech měsících neopadává, není to tedy krátkodobý výbuch frustrace, který by měl brzy vyšumět. Že si to myslí i elity, ukazuje masový útěk finančního kapitálu ze země. Jak hnutí časem promění libanonskou společnost, lze předvídat ještě méně. Může to být začátek pomalé změny, v důsledku které nebude už v Libanonu náboženská identita lidí určovat ve veřejném životě všechno, ale co my víme? V případě neúspěchu se mohou lidé snadno vrátit k dosavadním jistotám. 20. února ostatně během další demonstrace proti bankám, obviňovaným z organizování přesunu peněz vysokých politiků ze země, došlo k potyčkám mezi příznivci drúzských a křesťanských politických stran, lidé souznějící s dosavadním rozdělením tu tedy stále jsou.

Každopádně by nebylo rozumné čekat, že společenské rozpory se rychle vyřeší. Když v Evropě na konci osmnáctého století propukla francouzská revoluce se svými demokratickými ideály, trvalo jejich prosazení přes sto let poznamenaných řadou neúspěšných revolucí, kontrarevolucí a více či méně dlouho trvajících oligarchických nebo přímo despotických režimů. Nemusí to jistě i tady trvat stejně dlouho, ale nemá ani cenu požadovat po obyvatelích muslimských zemí, aby podobného výsledku dosáhli během několika let, a z momentálních porážek automaticky usuzovat, že demokratická společnost není slučitelná s jejich kulturou, jak přímo nadšeně dělá tolik západních komentátorů: nejen v Libanonu to bude běh na dlouhou trať.

4 link: https://alencontre.org/moyenorient/liban-moyenorient/liban-la-revolte-populaire-la-gauche-libanaise-et-sa-contestation-du-hezbollah.html

5 https://lundi.am/Le-mouvement-feministe-dans-la-revolution-libanaise

6 https://reporterre.net/Au-Liban-la-revolte-populaire-nait-aussi-de-l-ecologie

7 https://www.anti-k.org/2020/01/14/liban-des-heurts-eclatent-devant-la-banque-centrale-a-beyrouth/

SOUČASNÝ VÝZNAM SAÚDSKÉ ARÁBIE

DIANA YOUNG

Na začátku letošního února čekala na zakotvení v britském přístavu Sheerness saúdská loď, Bahru Yanbu. Jak čtenáři tohoto plátku jistě ví, království Saúdská Arábie je momentálně silně zapojeno do války v Jemenu.

[1]Aktivisté z Campaign Against the Arms Trade (CAAT; Kampaň proti obchodu se zbraněmi) zřídili v daném přístavu kontrolní stanoviště, které označili jako "občanskou inspekci zbraní."[1] Jejich právní tým zároveň tou dobou oficiálně žádal soudy, aby dotyčnou dodávku zakázaly, protože v Británii aktuálně platí zákaz vývozu zbraní, které by mohly být využity v občanské válce v Jemenu. Navzdory tomuto zákazu ale od začátku konfliktu v roce 2015 britské úřady schválily vývoz zbraní do Jemenu v hodnotě minimálně 5,3 miliardy liber, zatímco nestranní pozorovatelé spočítali, že po tu samou dobu bylo v Jemenu zabito nejméně 8630 civilistů.[2] Jaký je tedy vztah mezi Saúdskou Arábií, krutou autoritářskou monarchií, která hanebně porušuje lidská práva, a mnoha vyspělými západními demokraciemi? Jak se tento vztah může vyvíjet v dalších letech?

Protože jde o zemi, která sedí na obrovských zásobách ropy, často se o Saúdské Arábii říká, že nemá žádnou ekonomiku jako takovou, že má prostě jen povolení tisknout si peníze. Zkazky z padesátých let, kdy Ibn Saud jezdil zemí ve svém kabrioletu a házel lidem peníze, tento narativ pouze přikrmují. Od přelomu století ale Saúdskou Arábií otřásla demografická časovaná bomba. Celá polovina saúdské populace je totiž mladší 25 let, což znamená, že státní rozpočet nezvládá nadále hradit mladé generaci státní podporu a vzdělání. Bylo proto potřeba vybudovat pestřejší ekonomiku, která nestojí pouze na ropě, a zvýšit podíl saudského obyvatelstva mezi pracujícími.

Na začátku roku 2015 se dostal k moci král Salman bin Abulaziz. Tento panovník, či spíše jeho energický korunní princ Muhammad bin Salmán (MBS), po prvním roce vlády spustil ekonomický plán nazvaný "Saúdská Vize 2030". Základ tohoto plánu spočívá v restrukturalizaci dosavadní saúdské ekonomiky, závislé na ropě, v ekonomiku diverzifikovanou. Nedílnou součástí tohoto plánu je také privatizace státního majetku, včetně společnosti Aramco, považované za nejcennější firmu světa, zvyšování daní a snižování sociální podpory, stejně tak jako vytvoření státního fondu v hodnotě dvou trilionů dolarů. Tento plán reagoval na prudký pád ceny ropy v roce 2014, kdy z výše až 100 dolarů za barel cena náhle padla na zhruba 40 dolarů za barel. Cílem plánu bylo snížit závislost země na ropě a více se opřít o zahraniční investice.

Král Salman převzal ekonomiku, která za sebou vláčela schodek rozpočtu bezmála sta miliard dolarů a v níž devadesát procent veškerých příjmů představovaly výnosy z prodeje ropy. Také tou dobou získala Saúdská Arábie od konsorcia světových bank pětiletou půjčku v hodnotě deseti miliard dolarů, jejíž roční úroky představovaly 1,25 miliardy dolarů. Proto je pochopitelné, že "Saúdská Vize 2030" byla vnímána jako vážná snaha proměnit saúdskou ekonomiku v době krize.[2]

Zajímavé je, jak klíčová byla dle tehdejšího mínění role korunního prince. Jeho věk a touha po změně byla častým zdrojem obdivu a podivení. Každopádně v listopadu roku 2017 obsadil korunní princ Crowne Plaza Hotel v Rijádu, čímž de facto uvěznil víc jak 30 příslušníků saúdské obchodní elity, včetně příslušníků královské rodiny podezřelých z korupce. Tento manévr byl jednoznačné gesto převzetí moci korunním princem. Saúdská politika je totiž mnohem blíže intrikám mafie než parlamentní demokracii. Zájmy byznysu, kmenová loajalita, náboženská moc a obrovský vliv královské rodiny. To všechno jsou aspekty, které je nutné vzít v úvahu. Role krále spočívala v balancování křehké rovnováhy mezi všemi těmito stranami.[3] MBS svým kouskem podstoupil nesmírné riziko.[4] O dva roky později se ale zdá, že je jeho pozice pevná.

Šokující vraždu Džamála Chášukdžího v říjnu 2018 můžeme vnímat jako měřítko toho, jaké kvantum moci korunní princ nashromáždil od nahrazení svého otce před pěti lety. Chášukdží, významný příslušník saúdské elity, který psal pravidelný sloupek do Washington Postu, byl zavražděn na saúdském konzulátu v Istanbulu a jeho smrt byla podle všeho zachycena na nahrávce. Přístup "zákon jsem já", který MBS praktikoval vůči saúdské vládě, se nyní začal šířit přes hra-

1 Diana Young pracovala v Saúdské Arábii deset let od roku 2005.

2 Guardian, 25. duben2016.

3 Guardian, 6. listopad2017

nice, aby postihoval I saúdské občany v zahraničí.

Porušování lidských práv bylo v Saúdské Arábii na denním pořádku. Od Chášukdžího vraždy ovšem pozorujeme přísnější a důslednější nakládání s disidenty v království. Na setkání Rady pro lidská práva při OSN v září 2019 odsoudila řada států, převážně západních, saúdské porušování lidských práv. Mučení, nezákonné věznění, vykonstruované procesy kritiků režimu včetně novinářů a aktivistů za práva žen. V roce 2015 čelila Saúdská Arábie obvinění, že má na svědomí víc poprav setnutím hlavy než Islámský stát. Saúdská Arábie tato obvinění popřela.[4]

Jenže tento apel na dodržování lidských práv je pouze kouřovou clonou, která má zastřít skutečné rozložení moci mezi západem a Saudy. Od roku 2014 má Saúdská Arábie zastoupení ve výše zmíněné Radě pro lidská práva, což je samo o sobě bizarní anomálie. Saúdská Arábie ovšem toto křeslo získala s podporou stálého člena Rady bezpečnosti OSN, Velké Británie. Na začátku roku 2013 v New Yorku proběhla diplomatická setkání mezi zástupci Velké Británie a Saúdské Arábie, která vyústila ve vzájemnou podporu těchto dvou zemí při volbě do Rady pro lidská práva. Hillel Neuer, výkonný ředitel UN Watch, řekl deníku the Australian: "Na základě nám dostupných důkazů se důvodně obáváme, že se Velká Británie mohla smluvně zavázat ke zvolení nejmisogynštějšího režimu světa do pozice světového soudce lidských práv."[5]

Cynická reálpolitika praktikovaná britským ministerstvem zahraničí krásně ilustruje prázdnou rétoriku "konstruktivní" spolupráce s monarchiemi Perského zálivu, se Saúdskou Arábií obzvlášť. Poslední kniha Davida Wearinga dokládá, že spojené síly kapitálu a imperialismu tento vztah jen upevnily. Wearing identifikuje tři základní pilíře, na nichž tento vztah stojí. Za prvé, v případě takových událostí, jako bylo například arabské jaro, západ se bude vždy snažit udržet vazbu s dosavadní vládou (známým subjektem), ať už je její vztah k lidským právům jakýkoli. Za druhé, ropa a zisky z jejího prodeje jsou pro tyto vztahy naprosto určující. Kontrola ropných rezerv Perského Zálivu je pro imperiální mocnost významnou výhodou a konkrétně pro Británii byla perská ropa v historii už několikrát klíčová, ať už při zachraňování sterlingu v padesátých letech či při zajišťování strategických exportů zbraní v osmdesátých letech. Za třetí, bohatství Perského zálivu stále hraje důležitou úlohu pro britský kapitalismus a britskou mocenskou pozici ve světě, protože hluboké vazby navázané během britské koloniální nadvlády nad regionem přetrvaly a zůstávají zdrojem strategických spojenectví pro Anglo-Arabské elity dodnes.[6] Lidská práva tedy vždy budou hrát pouze druhotnou roli, jde-li o zájmy západního kapitálu a imperialismu.

16. březen tohoto roku připomíná páté výročí vojenského zásahu Saúdské Arábie a jejích spojenců v Radě pro spolupráci arabských států v Zálivu (GCC). V jednom loni vydaném článku bylo zmíněno, že od počátku konfliktu 24,1 z 30,5 milionů Jemenců potřebuje humanitární pomoc, 3,34 milionů jich bylo vyhnáno ze svých domovů a zhruba 10 milionů z nich dlouhodobě těžce hladoví. Tváří v tvář těmto omračujícím číslům si musíme uvědomit, že se skutečně jedná o jednu z nejhorších humanitárních katastrof 21. století.

Důvody, proč Saúdská Arábie v roce 2015 v Jemenu zasáhla, byly převážně dva. Za prvé, aby ochránila svou národní bezpečnost před povstaleckými Hútíi. Za druhé pak proto, aby posílila tehdy relativně slabou autoritu Jemenského prezidenta Mansoura Hadiho. Nicméně, nedostatek skutečných bojových zkušeností saúdských a emirátských vojáků představoval pro společné velení GCC nečekané potíže. Agresivní styl, kterým tehdy MBS osobně velel vojenským operacím v Jemenu, si pro svou neurvalost vysloužil netuchající mezinárodní kritiku. Mezinárodní společenství tehdy ostře kritizovalo především koaliční útoky na historické památky, školy, nemocnice a veřejná tržiště. Případ saúdské intervence v Jemenu ale kvůli saúdské neschopnosti potlačit Húthíjské povstalce ilustrativně poukazuje na typické problémy nedemokratických vlád se značnými zdroji k dispozici.

Zcela nezávisle na saúdské neschopnosti dosáhnout významnější strategické výhry nad svými guerillovými nepřáteli, musela být saúdská koalice pracně přesvědčována mezinárodním společenstvím, aby umožnila stálý přísun humanitární pomoci pro válkou a hladomorem zdecimovanou jemenskou populaci. Devadesát procent jemenské potravinové pomoci je totiž dováženo přes přístav Hudajda, který byl až do zimy 2018, kdy OSN vyjednala příměří, téměř konstantně blokován koaličními silami. O několik měsíců později přijel do druhého jemenského přístavu, do Adenu, Jeremy Hunt (někdejší britský ministr zahraničních věcí) a emotivním projevem se zde zasadil o dodržování příměří. Od té doby působila Velká Británie na mezinárodní scéně jako průkopník ve snaze najít politické řešení tohoto konfliktu. Ke konci dubna se Hunt zúčastnil setkání vysokých diplomatů Spojených Států a Saúdské Arábie v

4 Guardian, 24. září2019

5 Guardian, 29. září2015

6 David Wearing, AngloArabia (2018), s. 44-5.

Londýně. Jakožto stálý člen rady bezpečnosti OSN a země s jasnými zájmy na středním východě apeluje Británie oficiálně na hledání mírového řešení konfliktu v Jemenu. Přesto je stále ještě nejasné, jestli se jim podaří k vyjednávacímu stolu znovu přivést všechny strany konfliktu.[7]

A přesto, jak ilustruje zakotvení Bahru Yanbu u britských břehů, obchod se zbraněmi pokračuje. To, že Velká Británie vyhledává mírové řešení a zároveň zásobuje hlavního agresora zbraněmi, je jasným důkazem, kde skutečně leží moc.

Válka v Jemenu je často vnímána jako zástupná válka Saúdské Arábie a Íránu. Toto podezření bylo znovu oživeno údajným Íránským útokem z dronu na saúdskou ropnou plošinu Khurais loni v září. Vztah mezi těmito dvěma místními mocnostmi bývá často redukován na konflikt šíitů a sunnitů. Taktéž ale tento vztah můžeme charakterizovat konfliktem mezi monarchií a demokracií anebo mezi zemí, která se cítí ohrožená a zemí, která jí sousedí, a má víc jak dvakrát tak velkou vojenskou sílu. Jenže mimořádná role Saúdské Arábie jakožto hlídače Perského zálivu a Středního východu činí Saúdskou Arábii nepostradatelnou pro západní mocenskou politiku.

Vražda íránského generála Kásima Sulejmáního Spojenými Státy vzbudila v oficiálních saúdských médiích oslavnou reakci. To bylo ovšem rychle následováno snahou o deeskalaci a o tři dny později letěl bratr korunního prince a ministr obrany, Khalid bin Salman, do Washingtonu na jednání v Bílém domě. Požadavky tvrdé akce a následně rychlý ústup z nich vystihuje saúdsko–íránské vztahy už od Islámské revoluce v roce 1979. Již Rúholláh Chomejní, vůdce revoluce, začal se zpochybňováním Saúdské Arábie jakožto vůdce muslimského světa a ochránce dvou svatých míst Islámu, Mekky a Mediny. Toto rivalství se stalo klíčovým prvkem nepřátelství mezi Spojenými Státy a Íránem po více jak 40 let, protože Saúdská Arábie v americké politice hraje důležitou protiváhu Teheránu. Jinak řečeno, Saúdská Arábie status quo přikrmuje a profituje z něj. Ač se království bojí Íránu, status Saúdů jakožto hlavních spojenců Ameriky v regionu je zcela

podmíněn pokračováním teheránského režimu.

To vysvětluje, proč se Rijád hněval na Baracka Obamu, když zahájil vyjednávání s Íránem. Rijád se bál o svou vlastní pozici v regionu. Zdá se, že přešlapy a selhání Saúdské Arábie se budou přehlížet, dokud bude Donald Trump zaměřovat svou energii na tlak proti Íránu. Saúdské volání po deeskalaci následující Sulejmáního vraždu zapadá do toho samého vzorce. Zatímco Saúdové posledních několik let pozorovali rozpínání Íránské moci v regionu pod Sulejmáním, nyní doufají, že získali šanci. Sulejmání byl pro Saudy taková Nemesis – ztělesňoval totiž to, co bin Salmán nikdy úplně nezvládl, a sice vytvořit regionální strategii strachu a respektu, propojenou zároveň s pevnou sítí zástupců a spojenců.

Nyní, když Spojené státy ukázaly své zuby vraždou Sulejmáního a zesílením sankcí vůči Íránu, Saúdská Arábie se může cítit silnější, nemůže si ale být jistá, jedná-li se o novou konzistentní zahraniční politiku Spojených Států, nebo o naprostou výjimku, a Trumpova administrativa nechá Saudy opět bez ochrany, jakmile se Írán znovu vzchopí.[8]

Role Saúdské Arábie jako regionální mocnosti je podmíněna jejich vlastnictvím zásob, které umožňují dodávky ropy na Západ. USA od objevení metod jako je frakování nebo extrakce z dehtových písků už sice není závislá na saúdské ropě, ale množství ropy, které kontroluje Saúdská Arábie, je stále ještě rozhodující. V minulosti zvládali saúdští panovníci uřídit čtyři koně zároveň – byznys, kmeny, náboženské představitele a královskou rodinu. Všechny tyto zájmové skupiny byly kroceny kombinací finanční štědrosti a neúprosného potlačování. Ekonomika v krizi a příchod nového monarchy přivedly Mohammeda Bin Salmana do popředí. Jako zastánce intervenční politiky v ekonomice, ve společnosti, i v zahraniční politice, krizi, v níž se Saúdská Arábie nachází, nijak nezmírňuje.

Podle předchozí zkušenosti můžeme předvídat, že bude Západ pokračovat v udržování Saúdské Arábie a dalších monarchií zálivu u moci. Proto musí levice spolu s kampaněmi proti vývozu zbraní upnout svou pozornost na stav porušování lidských práv v Saúdské Arábii, mnohem spíše, než se uchylovat ke kulturnímu relativismu. Jen tak je totiž možné politickou moc v Saúdské Arábii pochopit..

7 Aaron Edwards, Yemen: Civil War and Humanitarian Catastrophe, Political Insight, červen 2019

8 Kim Ghattas, The painful truth for Saudi Arabia: it needs the Iranian regime to survive, Guardian, 29. leden2020. Simon Mabon, Saudi Arabia and Iran. Power and Rivalry in the Middle East (2016).

V CO DOUFÁME V ARGENTINĚ?

MARINA GUEVARA

Z posledních argentinských voleb vzešla vítězně dvojice Alberto Fernández – Cristina Fernández de Kirchner. K moci se tak vrací perónistický projekt, populismus velmi všestranné orientace, který jako politická síla vyvstal v průběhu 40. let a který byl ve své středolevicové variaci (kirchenerismus) u moci mezi lety 2003 - 2015. Volba Alberta Fernándeze, který je spíše centristicky orientován, byla výsledkem potřeby určitého smíru, protože osobu bývalé prezidentky část populace hluboce nenávidí.

Společnost během kirchenerismu učinila velký pokrok, zejména ve věci sociálního zabezpečení, lidských práv a paměti. Zároveň zůstalo mnoho nedořešených otázek v dalších oblastech: právech původního obyvatelstva, ekologie, a nakonec i podezření z korupce, kvůli kterému stále probíhá trestní stíhání.

Odcházející vláda byla, zejména v osobě prezidenta Mauricia Macriho, poznamenána nadměrným nárůstem zahraničního dluhu, úpadkem ekonomiky, nárůstem nezaměstnanosti a prokázaných korupčních afér. To vše bylo dobře maskováno typickým „radostným“ diskursem postmoderních politických kampaní, kde se pod rouškou zdánlivé přívětivosti, elegance a pozitivních emocí pěstuje rasismus, prohlubování rozdílů mezi vrstvami společnosti a znovuusmiřování se s diktátory.

Určité procento společnosti toto směřování stále podporuje, přestože se zdá, že korporativní pravice přišla o svou hegemonii ve společnosti, která v méně než dvaceti letech prošla řadou turbulencí. Od situace, kdy vedla mezinárodní žebříčky v počtu a intenzitě lidových povstání a organizací alternativních komunit (2001) až k hlubokému rozdělení a ochromení diskursem „nejistoty“, který proměnil nerovnost ve zločin a jako řešení nastolil zvyšení míry sociální kontroly a represí.

Monopolizovaná masová média hrála klíčovou roli při vzniku toho, co se nazývá společenskou trhlinou: hluboká nenávist a neschopnost dialogu mezi jednotlivými částmi společnosti, stejně jako protichůdné postoje ke zločinu a obchodování s drogami, šíření rasismu, xenofobie a intolerance. Tyto strategie bohužel nejsou v Latinské Americe ničím novým. Válka proti zločinu a drogám zde obecně vedla pouze k vyššímu hromadění bohatství, militarizaci občanské společnosti a nikdy nepotrestanému vraždění nevinných lidí.

V posledních letech se ve středu pozornosti celé společnosti objevil kolektivní sociální aktér: feminismus. V důsledku hlubokého selhání spravedlnosti tváří v tvář vraždám žen, genderovému násilí a neexistenci základních práv týkajících se sexuálního zdraví, se zorganizovalo nezávislé ženské hnutí a vydalo se do ulic. Po celé zemi svolávalo spontánní a masivní pochody, jaké nebyly po mnoho let k vidění. Svou přítomností se do procesu obnovy zapojil také disent sexuálních menšin a územních organizací, což se, vzhledem k velikosti hnutí, neobešlo bez jistého napětí. V roce 2019 se posledního Setkání národů, které sdružuje především původní obyvatele Argentiny, účastnilo více než 200 000 lidí.

Naděje tohoto hnutí se upínají k tomu, že lidé opět získají sebedůvěru a schopnost organizovat se bez klientelismu, a nechají stranou obavu a nenávist k tomu, co je odlišné. Hospodářská nestabilita, inflace a sociální nerovnost nikdy nebyly výlučnou odpovědností dané vládnoucí strany a politická situace celého kontinentu je nyní docela nejasná. Doufáme, že sliby kampaně se tentokrát budou skutečně naplňovat a mezitím se budeme stále zlepšovat v prosazování skutečné demokracie zdola.

Foto: Maria E. Kim

MANOLIS GLEZOS: PARTIZÁN

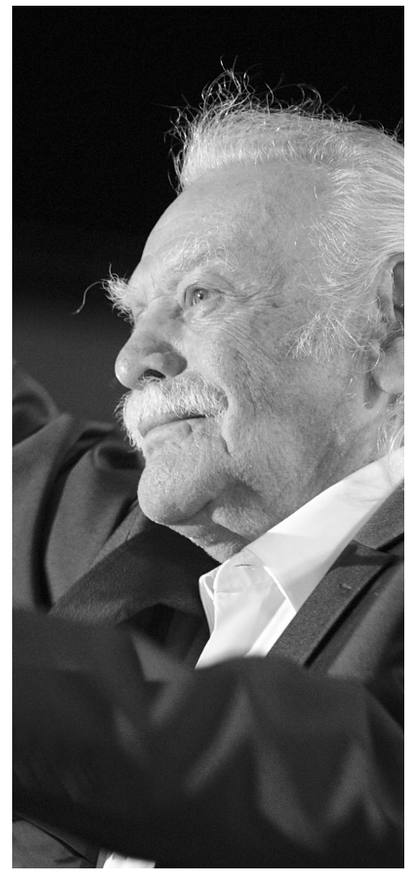

GEORGE SUVLIS

Manolis Glezos mal iba 19 rokov, keď inicioval grécky protinacistický odpor roztrhaním svastikovej vlajky z Akropoly. 30. marca nás opustil po takmer storočnom boji za utláčaných.

[1]Glezosov dlhoročný kamarát a spoločník Chronis Missios odrážal melanchóliu mnohých členov vtedajšej ľavice, keď svoju biografiu pomenoval Ste Šťastní, Ak Ste Zomreli Skôr. Jeho titul sa odvolával na „šťastie" tých gréckych komunistov, ktorí zomreli dosť skoro na to, aby nevideli ich nádeje na post-kapitalistickú budúcnosť brutálne porazenú. Manolis Glezos nebol jedným z tých, ktorí zomreli mladí - vo svojich 98 rokoch videl frustráciu mnohých snov, od rozdrvenia gréckej ľavice koncom štyridsiatych rokov 20. storočia, až po kapituláciu zo strany Syrizy v lete 2015. Tieto porážky však nikdy nedovolili Glezosovi vzdať sa. Pevne veril, že „žiadny boj za to, v čo veríte, nie je nikdy márny" - motto, ktorým sa riadil až do jeho posledných dní.

Glezos sa narodil v roku 1922, kedy bitka o grécke hranice pokračovala aj po skončení prvej svetovej vojny. Vyrastal v malej dedinke Apiranthos na ostrove Naxos a počas dospievania sa jeho rodina presťahovala do Atén. V gréckom hlavnom meste sa jeho politické zapojenie začalo už počas jeho stredoškolských rokov prostredníctvom účasti v mládežníckych antifašistických organizáciách. Bol to práve antifašisticky druh aktivizmu, ktorý s rastúcim politickým vedomím po začiatku nacistickej okupácie Grécka v apríli 1941 rozvíjal až do svojich posledných dní.

Vo veku iba 19 rokov, 30. mája 1941, Glezos a jeho spoločník Apostolos Santas usporiadali akciu, ktorá uviedla ich mená do historických kníh, keď na Akropole roztrhali vlajku svastiky. Táto akcia symbolicky znamenala začiatok gréckeho odporu voči mocnostiam Osy - a tiež inšpirovala ľudí na celom kontinente, aby sa zapojili do boja proti nacistom. Slobodný francúzsky vodca Charles De Gaulle dokonca charakterizoval Glezosa ako „prvého európskeho partizána". Ako však Glezos zdôraznil, nejednalo sa o jednorazovú udalosť, ale iba o jedno vyjadrenie boja, ktorý viedol celú jeho existenciu.

UDRŽIAVANIE ŽIVEJ SPOMIENKY

Glezosov život od tejto chvíle nasledoval trajektóriu - a mnoho protikladov - gréckej a medzinárodnej ľavice. Existovali samozrejme chyby, nesprávne strategické výpočty, opomenutia. Život v antifašistickom boji znamenal toto všetko, konfrontovaný so štrukturálnymi prekážkami a osobnými obmedzeniami, ktorým sa nevyhne žiadna ľudská bytosť. Glezos však pokračoval v aktívnej politickej angažovanosti, nech príde čo má, - boj za utláčaných sa stal spôsobom Glezosovho života.

Glezosov politický aktivizmus bol sprevádzaný jeho reflexívnym premýšľaním o histórii - vrátane jeho vlastnej úlohy ako súčasti širšieho komunistického hnutia. Ako sa neskôr rétoricky opýtal,

„Prečo pokračujem ďalej? Prečo to robím, keď mám 92 rokov a dva mesiace? Nakoniec, mohol by som si sedieť na pohovke v papučiach so zdvihnutými nohami. Tak prečo to robím? Myslíte si, že muž, ktorý sedí oproti vám, je Manolis, ale mýlite sa. Nie som ním. A nie som ním, pretože som nezabudol, že zakaždým, keď sa niekto chystal byť popravený [počas druhej svetovej vojny], povedali: „Nezabudnite na mňa. Keď povieš dobré ráno, pomysli na mňa. Keď zdvihnete pohár, povedzte moje meno." A to je to, čo robím, keď s vami hovorím – alebo keď robím čokoľvek. Muž, ktorého vidíte pred vami, sú všetci tí [popravení] ľudia. A toto všetko je o ich nezabudnutí."

1 Článok bol po prvý krát publikovaný na: https://tribunemag.co.uk/2020/04/manolis-glezos-partisan?fbclid=IwAR1Y_Dtgi2Kxfb9SMy-0EIV-jECfs_W4IRLoP5wEgvdW02JnCx-8gaQxv202Y

V istom zmysle by sme mohli povedať, že Glezos zosobnil varovanie Waltera Benjamina o potrebe udržať naživе spomienku na tých, ktorí v antifašistickom boji zápasili. Urobil tak nielen prostredníctvom svojho historického písania - ako odporučil nemecký kritik -, ale aj spôsobom, akým si postavil svoj život. Tento Glezosov postoj mal tiež hlboko osobné korene, v neposlednom rade preto, že jedným z tých, ktorí zomreli v boji za lepší svet, bol jeho vlastný brat, ktorý bol tiež partizánom. Snaha o udržanie pamäti brata - a jeho politických snov - bola tiež dôvodom jeho politickej angažovanosti.

Toto bolo vysvetlené v rozhovore, ktorý grécky partizán v roku 2012 poskytol pre dokumentárny film Utopia na Obzore . Jerome Roos, jeden z autorov dokumentu opísal, ako Manolis počas ich stretnutia „ukázal kus látky z vnútrajška prilby, ktorú mal na sebe jeho brat v deň smrti. Ten na textil narýchlo načmáral niekoľko posledných slov, vrátane adresy jeho popravy, a rozlúčil sa s matkou. Manolisov brat potom zrejme kus látky, vyhodil z vojenského nákladného auta, na ktorom bol prevezený na miesto popravy. Niekto kus látky našiel a poslal ho Glezosovej rodine; Manolis si tento kúsok textilu celý život držal so sebou." „Vtedy som pochopil", hovorí Jerome, „že jedným z dôvodov, prečo udržoval svoj dlhý a neúnavný zápas cez vyše 90 rokov, bolo oceniť odkaz svojho mladšieho brata. "

POLITICKÁ ANGAŽOVANOSŤ

Politicky aktívny počas odboja, po skončení vojny sa Glezos stal aktívnym v radoch Jednotnej Demokratickej Ľavice (EDA). Účelom tejto strany bolo nahradiť zakázanú Komunistickú stranu Grécka (KKE), hoci v priebehu rokov strana prijala širšiu platformu integrujúcu rôzne politické požiadavky. Glezos bol zvolený za poslanca gréckeho parlamentu do EDA v roku 1951, a to aj napriek tomu, že uviazol vo väzení po potlačení gréckej ľavice a jej prívržníkov počas povojnovej diktatúry.

Pre Glezosa to nebola nijaká mimoriadna udalosť - väzenie bolo neoddeliteľnou súčasťou jeho života, ako to bolo pre mnohých v gréckej ľavici medzi zavedením režimu Ioannisa Metaxy v roku 1936 a obnovením parlamentnej demokracie v roku 1974. Celkovo , Glezos strávil 11 rokov vo väzení a viac ako štyri roky v exile – z toho bol dvakrát odsúdený na smrť. Po desaťročiach legálnej i nelegálnej činnosti v gréckych iliberálnych povojnových režimoch bol z väzenia naposledy prepustený v roku 1971.

Po tom, ako sa vojenská junta definitívne zrútila, bol Glezos v rokoch 1981 a 1985 dvakrát zvolený do parlamentu za socialistický PASOK. V tomto období stál PASOK vľavo od väčšiny európskych sociálnodemokratických strán, pričom trval na potrebe demokratizácie rozsiahlych rozmerov a prerozdeľovanie bohatstva. V roku 1986 však Glezos opustil národný parlament a zamieril späť do Apiranthosu, dedinky, v ktorej sa narodil. Jeho politické zapojenie tu bolo samo osebe neobvyklé, keďže svoju úlohu predsedu miestnej rady využil na spustenie ďalekosiahleho experimentu v priamej demokracii.

Táto snaha o moc zdola nahor bola revíziou postulátov gréckej ľavice - a naznačovala rekonceptualizáciu komunistickej politiky, do ktorej sa Glezos zapojil počas osemdesiatych rokov. Tvrdil, že akýkoľvek skutočný komunistický projekt musí zahŕňať podstatnú účasť masy ľudí - nielen ju ustanoviť dekrétom. Ak bol Glezos celoživotným a angažovaným komunistom, táto epizóda tiež ukázala jeho ochotu učiť sa a nebáť sa kritizovať doktrinálnu rigiditu. Aj keď sa taký experiment obmedzoval na úroveň dediny, mal to šťastie, že videl, ako sa počas okupačných protestov v roku 2011 tento druh politiky dokáže kolektívne formovať.

Na prelome storočia sa Glezos zapojil do radikálne-ľavicovej strany Synaspismos, a cez ňu do koalície Syrizi na základe svojej vlastnej politickej formácie Aktívni Občania. Keďže Grécko bolo ťažko postihnuté úspornými opatreniami po finančnej kríze, veteránsky militant Glezos bol opäť zvolený za poslanca národného parlamentu v roku 2012. Potom bol v roku 2014 zvolený do Európskeho parlamentu v zrelom veku 91 rokov. Počas tejto práce sa snažil využiť svoju parlamentnú činnosť na to, aby dal hlas hnutiam bojujúcim proti brutálnym úsporným opatreniam tzv. Trojky [zoskupenie Európskej komisie, Európska centrálnej banky a Medzinárodného menového fondu]. Z tohto dôvodu síce dúfal v odolnosť Syrizi voči európskym diktátom, ale bol hlboko sklamaný prijatím nového memoranda o ekonomických opatreniach, ktoré Alexis Tsipras prijal v júli 2015 - a v tom istom mesiaci Glezos opustil svoju funkciu v Európskom parlamente.

Glezos sa nikdy nevzdal boja za nemecké reparácie Grécka ako kompenzácie za nacistické zverstvá spáchané počas okupácie druhej svetovej vojny. Táto požiadavka však nemala nacionalistický charakter. V tomto svetle by sme si mali pripomenúť udalosť v roku 2017, kedy vzal nemeckého veľvyslanca pri jeho návšteve Grécka rukou, aby ho priviedol k pamätníku masakrom nacistov – kde potom položil na pamätník veniec, a to napriek pokusom polície Glezosa blokovať. Počas svojho života, Glezos skutočne prejavoval solidaritu so všetkými, ktorí sa postavili proti národnému útlaku a kolonializmu, ako to robil napríklad s otvorenou podporou palestínskych a kurdských snáh o autonómiu a dôstojnosť.

ŽIADNY BOJ NIE JE ZBYTOČNÝ

30. marca Manolis Glezos naposledy vydýchol po takmer storočnom zápase, ktorý nakoniec skončil zlyhaním srdca. Ponechal nás v ťažkej chvíli nielen pre ľavicu, ale pre celé ľudstvo – v časoch utrpenia, kedy by sme Manolisa potrebovali viac ako inokedy. Jeho život nebude oslavovaný, ako by mal a určite by bol: verejným pohrebom, na ktorom by jeho spoločníci a nespočetní obdivovatelia mohli vzdať hold poslednému partizánovi.

Život Glezosa bol sám o sebe kompletný. Mnohé z jeho nádejí boli neúspešné - a bolo veľa temných časov, ako aj momentov hrdého odporu. Jeho boj bol však nepretržitý a nekompromisný. Ako uviedol jeho starý kamarát Missios, život charakterizovaný slobodou, presvedčením, v harmónii so sebou samým, nekončí smrťou človeka, ale je prenosom toho istého ducha na tisíce ďalších.

V tomto zmysle by sme mali mať šťastie, že stojíme na pleciach obrov ako Manolis Glezos. Keď zdvihneme pohár na jeho poctu, keď vyslovíme jeho meno, keď sa snažíme nasledovať v jeho stopách - dôležité je bojovať s odhodlaním o to, v čo veríme, že je správne. Lebo, ako to povedal sám veľký človek, žiadny boj nie je nikdy márny.

So súhlasom autora preložila
Mina Baginová

LOUKA

VÍTĚZSLAV LAMAČ

V posledních zhruba dvou letech lze v českých médiích zaslechnout zprávy o tom, že v přírodě dramaticky ubývá hmyzu a spolu s ním i zpěvného ptactva. Zběsilým tempem mizí z krajiny motýli, čmeláci, divoké včely, kobylky, sarančata, ale také skřivani, strnadi, koroptve a mnoho dalších.

Vysvětlení tohoto fenoménu však bývá poměrně strohé. Často slýcháme odkazy na (dávno neaktuální) rozorávání mezí v 50. letech, v lepším případě pak o zemědělských postřicích. Ale podrobnější vysvětlení většinou chybí.

V loňském roce se však na českém trhu objevila kniha od německého dokumentaristy a předního odborníka na luční ekosystémy Jana Hafta, která čtenáři přináší komplexní odpověď na otázku, čím je toto vymírání způsobeno a co se vlastně v současné středoevropské krajině odehrává.

Kniha se jmenuje „Louka", s podtitulkem „Vábení do tajuplného světa". A jak už sám název napovídá, ústředním tématem knihy jsou louky a jejich ekosystémy. Hlavní příčinu vymírání hmyzu, ptactva a dalších organismů vidí autor jednoznačně v dramatické změně způsobu obhospodařování luk.

Ve střední Evropě jsou to právě louky, s nimiž jsou spojeny nejpestřejší a druhově nejbohatší společenstva rostlin, živočichů i hub. Mnoho prostoru věnuje autor detailnímu popisu nepřeberného množství druhů rostlin, hmyzu a ptáků, ale také hadů, ještěrek a vzácných hub, které jsou na loukách závislé. Rozebírá i komplikované vztahy mezi jednotlivými druhy organismů a názorně vysvětluje, proč jsou tyto hodnotné biotopy tolik ohrožené moderními postupy intenzivního zemědělství.

K poněkud překvapivým, i když mezi odborníky delší dobu známým, závěrům patří i to, že k záchraně lučních ekosystémů nestačí jen "nechat přírodu na pokoji", ale že je naopak nezbytné, aby člověk do krajiny specifickým způsobem trvale zasahoval.

V této souvislosti se autor zamýšlí také nad evolučním původem lučních ekosystémů, a odkrývá tím celou řadu netušených souvislostí.

I když autor nejednou poznamenává, že stav lučních ekosystémů byl ještě v nedávné historii mnohem lepší než dnes, nevolá po návratu do minulosti, ale naopak hledá způsob, jak skloubit moderní technologie a současný způsob života s potřebami našich tradičních rostlinných a zvířecích souputníků.

Současnou zemědělskou krajinu autor charakterizuje jako „průmyslovou zónu potravinářského průmyslu" a vyzývá k její radikální přeměně. Jeho ideálem je krajina kypící životem, plná cvrkajících kobylek a trilkujících ptáků.

Fascinující na této knize je také to, že dává čtenářům návod, jak mohou k záchraně lučních ekosystémů přispět na individuální úrovni, avšak současně s tím volá po politické akci a k radikální změně evropského zemědělského systému politickou cestou.

JAN HAFT

Louka

Vábení do tajuplného světa

SOLIDARITA
VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
WWW.SOCSOL.CZ

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370
Redakční e-mail: redakce@socsol.cz
Předplatitelský e-mail: predplatne@socsol.cz
Doručovací adresa: Socialistická solidarita,
P.O. Box 469, 111 21, Praha 1

ŠÉFREDAKTOR:
Martin Šaffek

REDAKČNÍ RADA
Mina Baginová, Vojtěch Jandera, Jan Májíček, Kryštof Neřold, Vojtěch Roček, Martina Veverková

SAZBA:
Martin Šaffek

KOREKTURY
Markéta Juřicová, Soňa Tichá

PRODEJNÍ MÍSTA ČASOPISU:

kavárna Praha
Husova 18, Brno

Kavárna Tři Ocásci
Třída Kpt. Jaroše 18,
Brno

Galerie TIC
Radnická 4, Brno

Kamenný obchod
Fair&bio,
Sokolovská 29, Praha 8

Galerie Tranzitdisplay
Ditrichova 9, Praha 2

klub Brácha na triku
Oldřichova 40, Praha 2

Mint shop
Slezská 15 Praha 2

ČASOPIS SOLIDARITA JE NEVÝDĚLEČNÉ PERIODIKUM. UTRŽENÉ PENÍZE JSOU INVESTOVÁNY ZPĚT DO NÁKLADU NÁSLEDUJÍCÍHO ČÍSLA.

ZA ČÍM STOJÍME

PROTI IRACIONÁLNÍMU A ABSURDNÍMU SYSTÉMU

Globální kapitalismus je systém nerovností, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivé většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky. Ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlaku.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku ČSSR, SSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespoléháme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systémové změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví neprivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace. Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatí, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

SOCSOL V SOCIÁLNÍM HNUTÍ

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. Přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasummit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG). Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den dříve.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový protest proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická organizace pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 milionu lidí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly organizace pouze tři, mj. SocSol. Stavba základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP a Věcí veřejných chystá drastické škrty v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reforem a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformám, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje od samého počátku.

2011

SocSol stojí u vzniku iniciativy Za svobodné vysoké školy, která na jaře organizuje dosud největší studentské protesty od roku 1989. Deset tisíc studentů pochoduje Prahou v rámci tzv. Týdne neklidu. Do něj se zapojí další tisíce studentů po celé republice a organizují happeningy, přednášky a debaty. Plánované vysokoškolské reformy jsou zastaveny.

2012

Protesty proti pravicové vládě škrtů sílí. Členové SocSol se aktivně podílejí na vzniku platformy STOP VLÁDĚ. Ta spojí přes 50 odborových svazů, občanských iniciativ a zájmových sdružení. Uspořádá několik protestních akcí včetně více jak 100 000 demonstrace na Václavském náměstí. Ta se stane symbolem odporu proti neoliberálním reformám.

2013

Zvedá se další vlna protiromských pochodů, v některých případech se rozvíjejí v pouliční násilí. Aktivisté SocSol pomáhají s organizací protiakcí. Díky blokádám neonacistických pochodů se daří držet davy „slušných Čechů“ mimo romská sídliště.

2014

V druhé polovině roku začínají stále více proudit informace o dojednávaných smlouvách TTIP a CETA. SocSol se zapojuje do společné platformy STOP TTIP CZ, která začne pořádat semináře, konference a debaty o TTIP a uspořádá také první demonstraci proti oběma smlouvám.

2015

Především v souvislosti s katastrofální humanitární situací v Sýrii a Iráku přichází do Evropy vlna uprchlíků z této oblasti. Českou republikou se přelévá vlna islamofobie, aktivitu začínají rozvíjet rozličné rasistické a fašistické spolky. Autentická levice včetně SocSol organizuje protidemonstrace, jako koordinační platforma vzniká Zleva proti xenofobii.

NÁŠ BOJ POKRAČUJE.
PŘIDEJTE SE K NÁM!

PRODEJNÍ MÍSTA ČASOPISU:

KAVÁRNA PRAHA HUSOVA 18 BRNO

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI TŘÍDA KPT. JAROŠE 18 BRNO

GALERIE TIC RADNICKÁ 4 BRNO

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO SOKOLOVSKÁ 29 PRAHA 8

GALERIE TRANZITDISPLAY DITRICHOVA 9 PRAHA 2

KLUB BRÁCHA NA TRIKU OLDŘICHOVA 40 PRAHA 2

MINT SHOP SLEZSKÁ 15 PRAHA 2